

Ole Bergh

# Støvring Friskole i 100 år



Udgivet af Støvring Friskole

# Indhold

Forord .....	5
Sådan begyndte det .....	6
De gamle husker .....	14
Fader Grundtvig lytter med .....	21
Vekselvirkningens kunst .....	23
Krig og besættelse .....	26
Friskolen bliver selvejende .....	28
Svære tider .....	31
Nye folk, nye skikke .....	37
Friskolen i dag .....	40
Skoleledere og formænd .....	51
Litteratur og kilder .....	52

## Forord

Støvring Friskole er barn af Støvring Højskole. Søren Frederiksen forlod sin lille friskole i Værsløv på Sjælland, da han kom til Støvring i 1892 for at få skik på den økonomisk truede højskole. Så gammel er friskolen faktisk. Søren Frederiksens undervisning hjemme af sine egne børn blev til den selvstændige friskole seks år senere – sidst i oktober for 100 år siden.

Datoen er glemt, men historien lever, og den fortæller, at det ingenlunde var en selvfølge, at det spinkle projekt, der jævnt af sted fik modgang, kriser og smalle vilkår, skulle overleve. Men gennem friskolens 100 årige tilværelse var der bestandig folk til rådighed. De viste vilje og evne ud fra de forudsætninger, der er friskolens: Frisind, folkelighed, solidaritet og tolerance. Det er de samme, Grundtvig og Kold grundlagde friskolebevægelsen på. Tre-fire slagord dækker ikke den holdning og slet ikke, hvad skiftende generationer har lagt i dem. Det egentlige i friskolens tilværelse har handlet om vilje til at ville arbejde på frisindet ud fra hverdagens vilkår. Det har ikke været let, og skrammer har det givet nu og da, men det forblev en skole gennem et helt århundrede, fordi dygtige og besindige mennesker ikke ville slippe, hvad der blev det vigtigste i deres tilværelse. Det var deres børn, og det var deres skole. Vi, der fik lov til at køre videre på deres indsats, siger så mange tak. De gav os *vores* skole, Støvring Friskole.

*Martin Christensen*  
*formand for bestyrelsen*



## Sådan begyndte det

Støvring Friskole sprang ud af den grundtvigske og koldske vækkelse, som den blev forkyndt omkring 1860'erne af lægprædikanten Peder Larsen Skræppenborg. Han fik stor tilslutning i Støvring, og det kom der en højskole ud af og – næsten som en selvfølge – en friskole. Vi kender ikke datoen for friskolens start, kun at det var i oktober – i år for 100 år siden.

Friskolebevægelsen gjorde oprør mod det bestående skolesystem. Efter Christen Kolds opfattelse var det spærret inde i terperi og gold udenadslæren og forsøgte det væsentligste i det, han brændte for: Den altid nærværende forbindelse mellem skolen og hjemmet i den fælles opdragelse til frie og selvstændige mennesker med det levende ord, fortællingen, i centrum.

Den grundtvigske og den lidt senere indremissionske vækkelse kom til at stå som skarpe modsætninger. Den første handlede om mennesket på godt og ondt og dets kristne vilkår i det liv, der er skænket her og nu, den sidste om den bestandige og over al forstand vigtige stræben efter at blive frelst inden døden og ikke gå fortabt i al evighed.

I Støvring blev den grundtvigske kreds med største ildhu støttet af den indremissionske lærer på kommuneskolen, Daniel Bitsch-Lauridsen, der fandt det vigtigere at deltage i det glødende engagement, som disse grundtvigske mennesker levede på, end at støtte splittelsen på landsplan mellem det missionske og det grundtvigske.

Der kom det frugtbare ud af Bitsch-Lauridsens indsats, at den offentlige skole med al dens terperi og hårdhændede opdragelse fik en anden retning i Støvring på grund af den nære forbindelse med friskolen og dens frisind og folkelighed. Den missionske førstelærer kom også til at undervise på højskolen, og højskoleforstanderens søn, Jens Frederiksen, blev efter sin seminarieuddannelse for en tid lærervikar på kommuneskolen, inden han selv blev højskoleforstander.

Men friskolens oprettelse var alene højskoleforstander Søren Frederiksens fortjeneste. Flere af hans børnebørn lever i bedste velgående i og omkring Støvring som stærke udtryk for, hvad den friskole kom til at betyde og stadig betyder i et moderne samfund. De mennesker skal vi høre mere om.

Søren Frederiksen blev født 28. maj 1853 i Nørholm altså ikke langt fra det Støvring, der blev rammen om hans tilværelse. Han kom fra et jævnt gårdmandshjem med en stor søskendeflok, der levede i en streng, gammeldags pietisme med stærk slægtskabsfølelse og stor nøjsomhed. Han blev uddannet som murer, men af egen drift valgte han lærergerningen og blev uddannet på Gedved Seminarium, der på det tidspunkt var stærkt knyttet til det grundtvigske. Søren Frederiksen blev elev og lærer på Vallekilde Højskole, siden elev på Askov og fungerede som leder af en lille friskole i Værsløv på Sjælland, da grundtvigianerne i Støvring sendte bud efter ham for at få skik på deres kriseramte højskole.

Det er nødvendigt at vide, hvad der skete i Støvring som følge af Larsen Skræppenborgs grundtvig-koldske vækkelse og heraf følgende højskole for at forstå, hvad der blev forudsætningen for Støvring Friskole.

Den tidligere friskolelærer Kr. Østergaard var 1885 vendt hjem fra USA, hvor han var lærer på den nye danske højskole i Iowa. Han rejste til Danmark med den udtrykkelige hensigt at ville starte højskole. I sin søgen efter et egnet sted kom Østergaard i forbindelse med planteskolemanden Ludvig Mosbæk i Støvring, en søn af den lærer Mosbæk, der var blandt de meget virksomme efter Larsen Skræppenborgs vækkelsesaktivitet.

Ludvig Mosbæk drev en lille havebrugsskole, og det kunne være praktisk at kombinere den med den grundtvigske højskole, som Østergaard brændte for. Men de var katastrofalt hæmmet af den omstændighed, at de begge var venstremænd og det helt ovre i den afart, man kaldte venstre-radikalismen. Venstre i sig selv var slemt nok, for det var i Estrup-epoken med de forhadte provisorier. Hertil kom, at de to mænd ikke havde penge. De var afhængige af statsstøtte, og den fik de ikke.



Det ældste billede, vi kender fra friskolevirksomheden i Støvring, er hårdt belastet af tidens tand. Det er taget på den gamle højskole på Mosbæks Allé 1894 eller 1895 og viser de børn, som Søren Frederiksen underviste hjemme. Han har ikke været ene om undervisningen. Den voksne i baggrunden er sandsynligvis højskolelærer Marie Hestbech, der hjalp ham. Det kan også være Signe Berthelsen, søster til valgmenighedens præst Jens Berthelsen. Signe blev friskolens første lærer, efter at den var flyttet ud af den gamle højskole. Her er hele elevflokket fotograferet tre-fire år, inden det kom så vidt. Blandt de ansigter, vi har navn på i dag, er i anden række Søren Frederiksens datter Birgitte med den broderede krave. Foran hende sidder i kurvestolen Birgittes bror Jens som 7- eller 8-årig. Han afløste sin far som højskoleforstander. Den lange dreng yderst til venstre er Anthon, søn af snedker Jens Vittrup. Dette slægtsnavn (skiftevis med dobbelt og enkelt V) går igen blandt eleverne generation efter generation. Yderst til højre Søren søns søn Lars Frederiksen, der blev professor ved Landbohøjskolen.

Deres rebelske indstilling, der ikke blev bedre af de frihedsidealere, som Østergaard havde med hjem fra USA, sled skolen op. Ved indvielsen i 1885 sagde Kr. Østergaard, at han ventede mere af Guds nåde end af Estrups. Den sidste fik han ikke, og det var navnlig Ludvig Mosbæks skyld, for han var den mest indædte Estrup-modstander.

Østergaard havde intet andet valg end at afbryde samarbejdet med Mosbæk og lave sin egen højskole. Det lykkedes ham at få rejst et skolehus på den vej, der siden kom til at hedde Mosbæks Allé.

Der er stor vemod i dette mindens navn. Ludvig Mosbæk kæmpede for det grundtvigske og sine radikale ideer, men økonomien slog ikke til.

Han gik konkurs med sin havebrugsskole i 1891 og emigrerede til USA, hvor det til gengæld gik ham godt. I den danske koloni Askov i Minnesota oparbejdede han en stor og lukrativ planteskole.

Hjemme kæmpede Østergaard videre, nu med sin egen højskole, men statsstøtten blev ham stadig nægtet, fordi Estrup-ministeriet konstant fik lokale efterretninger fra trofaste teologiske højre-folk. De rapporterede flittigt om Østergaards betændte venstre-tilbøjeligheder.

Endelig blæste vinden en anden vej. Der var begyndende modstand, også i Højre, mod provisoriepolitikken, og Østergaard fik anbefalinger fra indflydelsesrige folk på egnen, der sympatiserede med ham og hans skole. Omsider blev der sagt ja, men støtten forhaledes belejligt netop det år, da Østergaard var slidt helt ned på sultegrænsen. Han opgav og vendte tilbage til USA med sine børn få måneder efter, at han havde mistet sin hustru.

Kr. Østergaard var allerede da en kendt digter, og på den led slog han igennem i danske kredse i USA. Vi synger stadig fra Højskolesangbogen »Vi er fæstere her for en tid« fra hans »Sange fra Prærien« 1912, helt tydeligt skrevet med tanke på den højskole og friskole hjemme i Støvring, som andre blev i stand til at føre videre:

*Strør vi frøknorn, hvor fremad vi går,  
vil det blomstre en dag i vort spor,  
og det tunge  
smelte bort i hver lovsang vi sjunge.*

Kr. Østergaard emigrerede 1892, og kort forinden var der som nævnt gået bud til Søren Frederiksen i Værsløv, som flere af de grundtvigske folk i Støvring havde et godt øje til. Med sin Nørholm-opvækst stammede han jo fra egnen, og han var kendt som en fremragende taler og frem for alt en god underviser, tillige en dygtig og omhyggelig økonom. Da Søren Frederiksen havde orienteret sig i Støvring, indså han, at han kunne køre højskolen videre bl.a. fordi, det endelig var gået i orden med statsstøtten.

Friskolen i Støvring begyndte i virkeligheden den augustdag i 1892, da Søren Frederiksen og hans familie kom til byen. Søren Frederiksen underviste sine egne børn på højskolen, og flere af familierne i højskolekredsen bad ham om også at undervise deres børn, og det gjorde han med glæde. Men friskolen som en selvstændig institution blev først til virkelighed, da

Søren Frederiksen måtte indse, at han ikke havde arbejdsmæssigt overskud til at undervise så mange børn.

Han havde da købt Grangaard på Hobrovej bl.a. med den tanke, at her kunne han måske opbygge en større højskole og drive den ved siden af landbruget. Det er altid godt og økonomisk fordelagtigt med naturalierne lige ved hånden. Her fik familien sit hjem, og her blev Søren Frederiksen ved med at undervise sine egne børn, men det var på hans initiativ, at der i oktober 1898 blev oprettet selvstændig friskole. Datoen er glemt som sagt, men traditionen siger sidst i oktober.

Støvring lærte Søren Frederiksen at kende som en mand, der udstrålede tryghed og styrke. Han blev hurtigt agtet både i den grundtvigske og ikke-grundtvigske kreds som en bredt favnende personlighed. Men han fremstod ikke som den alfaderlige skikkelse, der altid var lige varm og bestandig parat til at give folk ret – ikke mindst folk, der kunne tænkes at ville søge hans højskole. Tiden havde mange af denne type i højskoleverdenen.

Søren Frederiksen var bag det trygge og positive en streng og kritisk mand, der fordrede orden i sagerne – og så havde han meget travlt, hvad man aldrig mærkede på ham. Han blev involveret i andelsbevægelsen, der bestandig stod Støvring Højskole nær, og han blev 1910



*Friskolen omkring 1901. Sørine Pedersen med sine elever. Hun står yderst til højre i bageste række. Yderst til venstre i anden række Kristian Vittrup og lidt længere til højre hans søster Astrid. Til højre for hende Karen Lyngberg og siddende yderst til højre Søren Frederiksens datter Valborg. I forreste række yderst til højre hendes bror Frederik Bøker.*

indvalgt i folketinget, opstillet af Venstre i Nørresundby-kredsen. Efter at de grundtvigske menighedskredse i Himmerland var slået sammen, blev han formand for de vesthimmerlandske menigheder.

Han var friskolens mand i et og alt, også efter at undervisningen var flyttet ud af hans loftsværelse over den gamle højskole. Det lå i sagens natur, at den grundtvigske valgmenighed i Støvring var skolens egentlige grundlag.

I de første år kom børnene udelukkende fra den grundtvigske kreds, og det ville i hovedsagen sige gårdmændene og deres familier fra den socialt og økonomisk bedre stillede samfundsklasse, men efterhånden kom der også børn fra hjem, der intet havde at bestille med Grundtvig. Man syntes simpelthen, at det var mere respektabelt at sende sine børn i privatskole, og så gjaldt det for en del forældre ikke så meget, om skolen var båret af de grundtvigskoldske tanker. Men det egentlige i denne livsholdning, delte man, og sådan har det været i alle 100 år, uanset hvor meget eller hvor lidt, friskolen delte med valg/frimenighedens liv.

Man kendte disse grundtvigianere på, at det ikke var dem, der satte klasseskel. Det handlede om mennesket, og hvad det i sig selv var værd, uanset stand og rang.

I friskolen handlede det som nævnt ikke alene om undervisning, men i lige så høj grad om opdragelse og hermed hjemmets direkte indflydelse på skolevirksomheden til bekræftelse af treklangen, barn-lærer-hjem, dette set i forlængelse af de frihedsideer og den samhørighed i respekten for det enkelte menneske, der præger den grundtvig-koldske tankegang. «Menneske først, kristen så» lyder et af slagordene fra Grundtvig.

Økonomisk trængte familier kunne komme ind i skolekredsen uden at skulle betale skolepenge. Den øvrige kreds ydede så meget mere, men det var nu et fåtal af børn, der kom ind på den måde, for vel var der sociale skel, og de fungerede på en udpræget jantelovs-holdning (Aksel Sandemoses berømte jantelov: »Du skal ikke tro, du er noget ...«).

Det var yndet sprogbrug for dem »uden for« at kalde friskole- og højskolekredsen »de løjjen fædder«, altså de lodne fødder. Eftertiden har undret sig over, hvordan økonomisk bedrestillede kunne have noget at gøre med lodne fødder, men så kender man ikke det himmerlandske lune. En forklaring er, at man sammenligner med en udsøgt og eksklusiv hønserace, der har fjerbeklædning helt ned over fødderne.

Vi har talt meget med de ældste af de nulevende gamle elever, og den tolkning vil de ikke købe. Det er for anstrengt, synes de, at gøre høns til et billede på social adfærd. De har altid selv opfattet den nedladende betegnelse som noget, der havde at gøre med det statussymbol, der hedder pels-fodposen. Man kørte i hestevogn »til stads« – altså dem der havde noget at køre med – og så stak man fødderne i den varme pose som værn mod kulde og blæst. Det var med andre ord folk som dem bag højskole og friskole, der førte sig frem på den måde – de »løjjen fædder«! At sige sådan var da egentlig morskab mere end smålighed.

Tilbage til friskolens oprindelse. Den tætte kontakt til valgmenigheden blev med den største selvfølgelighed opretholdt efter udflytningen fra den gamle højskole i 1898. Friskolen rykkede ind i en stue i den vestre gavl på planteskolen. Senere blev der husrum på den gamle vandmølle og siden i forsamlingshuset. Faste rammer fik friskolen først, da der blev skaffet udvej for opførelsen af en valgmenighedskirke i Støvring tæt på den nye højskole. 1903 blev der indrettet skolestue i vestgavlen af den endnu ikke indviede kirke.



Forud for etableringen af egen kirke havde kredsen omkring friskole og højskole været gennem et bevæget opgør. Forudsætningen for at oprette valgmenighed var, at de enkelte medlemmer havde ret til at løse sognebånd til deres valgmenighedspræst, hvis menigheden var uden for ens eget sogn.

Indtil 1903 var sognebåndsløserne i Støvring tilsluttet Vrå valgmenighed, men året før var der kræfter i gang for at få egen valgmenighedskirke til egen valgmenighed i Støvring, men kirkeministeriet ville ikke sige ja til ibrugtagning af den nye kirke, der var bygget som nabo til højskolen. Diskussioner og forhalinge gjorde det hele så broget, at indvielsen først kunne finde sted 1905. Det himmerlandske røre førte på landsplan til en udbygning af valgmenighedslovens paragraf 13, og hermed var menigheden omsider klar til den kirkeindvielse, man så længe havde set hen til.

Det var en personlig sejr for Støvring-kredsen. Man havde ikke blot skabt mulighed for oprettelse og anerkendelse af egen valgmenighed, men banet vejen for, at flere filialmenigheder uden for stiftsgrænserne kunne følge efter.

Der kom nye vanskeligheder med den kirkelige betjening på det lokale plan, og i 1915 besluttede Støvring Valgmenighed at danne frimenighed med endnu større selvstændighed ud over stiftsgrænserne. Det betød, at man kunne deles om Trængstrup-kredsens præst Søren Anker Møller, og indtil sin opløsning 1995 har kredsen været i tæt kontakt med Trængstrup.

I 1916 gik alle Himmerlands-kredsene sammen – som nævnt med Søren Frederiksen som formand – omkring et fælles frimenighedsliv med hjemsted i det hus, der fra nu hed frimenighedskirken og friskolen.

Søren Anker Møller blev flere år senere efterfulgt af sønnen Rasmus Anker Møller, Vester Hornum, én om muligt endnu større og mere original personlighed end faderen. Rasmus Anker Møller markerede stor afstand til al statskirkelig ceremoniel. Han dyrkede den blandt andet ved at færdes i almindeligt jakkesæt, når han forrettede gudstjeneste. Han syntes, at den sorte kjole og pibekraven var det mindst væsentlige, og det havde selvfølgelig intet med friskolen at gøre – men adskilligt med ånden i den. Dog syntes nogle, at det kunne gå for vidt – som det skete, når Rasmus Anker Møller under jordefærd kunne gå småfløjtende foran kisten på vejen fra frimenighedskirken over til den offentlige kirkegaard.

Friskolen lagde ud med ganske få elever. Det nøjagtige tal kendes ikke, men i løbet af få år nåede man op på godt 30 børn, og det elevtal holdt sig nogenlunde konstant, til tider med nedadgående tendens, endog markant nedgående, hvad vi skal vende tilbage til.

Det er karakteristisk, at tilhørsforholdet gik i arv. De samme navne dukker op, generation efter generation. Men det var ikke en absolut forudsætning i pionérårene – hvad man er tilbøjelig til at tro i dag – at de grundtvigske næsten pr. automatik sendte børnene i friskolen.

Elna Larsen, hvis forældre og bedsteforældre tilhørte valgmenigheden, har fortalt Anna-Maria Hagens, Støvring – i forbindelse med dennes hovedfagspeciale i historie på Århus Universitet – at den ældste søster hjemme hos Elna Larsen aldrig nåede at komme i friskolen. Den øvrige børneflokk blev meldt ind, men det skete først, efter at Søren Frederiksen havde været hjemme hos forældrene og spurgt, om det dog ikke ville være rigtigt – når de nu

tilhørte valgmenigheden – at få børnene flyttet over i friskolen. Altså et lille venligt pres med hensyn til det »velsete«.

På én undtagelse nær blev undervisningen helt op til 1964 varetaget af kvinder. Da friskolen lagde ud, var det så svært at skaffe en lærer, at valgmenighedspræsten Jens Berthelsens søster, Signe Berthelsen, påtog sig arbejdet. Hun og de to efterfølgere, Maren Andersen og Peder Buus blev på posten hver et år, inden friskolen fik Sørine Pedersen, en højt elsket og dybt påskønnet lærer, der varetog undervisningen fra 1901 til 1922.

Det skal nævnes, at alle fire var uden egentlig læreruddannelse. Vi har intet udsagn fra nogen elev, der har tilhørt skolen tidligere end Sørine Pedersens tid. Til gengæld erklærer alle, der gik hos Sørine, at hvad de lærte her, var noget de levede på og havde gavn af resten af deres liv.

Det drejede sig om ordet, den levende fortælling. Bøger havde de selvfølgelig, de skulle lære både at skrive og regne. Men det var Sørines overbevisning, at det levende ord var det

egentlige i al oplysning. Og så havde man i øvrigt med børn at gøre, fordi man holdt af dem.

Da Støvring Højskole fyldte 80 år i 1978, var der interview i Aalborg Stiftstidende med Valborg Christensen, den gang 85 år, og Frederik Bøker Frederiksen, 86 år. Det var de to yngste i Johanne og Søren Frederiksens børneflokk. Den samtale var én ubrudt lovsang af Sørine Pedersen. Samtalen drejede sig også om det aldrig besvarede spørgsmål: Hvorfor Søren Frederiksen blev ved med at undervise sine egne børn hjemme på højskolen, efter at den friskole, som han satte så meget ind på at få oprettet, var kommet i gang i den gamle planteskole. Heller ikke Valborg og Bøker kendte deres fars bevæggrunde, men kendsgerningen er, at de syv børn afviklede deres skoleforløb (bortset fra videreuddannelse) hjemme hos Søren Frederiksen. Undtagelsen var de to yngste.

»Vi var de to sidste i fars skole, efter at de store var fløjet fra reden,« fortalte Valborg Christensen. »Til sidst har far nok syntes, at det var for lidt og ubetydeligt at holde skole for. Jeg kan huske, hvor misundelig jeg var på de andre børn,



*Sørine Pedersen ledede friskolen fra 1901 til 1922. Ingen holdt længere ud. Hun gjorde rent både i skolen og i kirken. Hendes privatliv var et lille rum ved forgangen og et skab til petroleumsapparat og få husholdningsredskaber.*

der var med i den »rigtige« friskole. Til sidst slap Frederik og jeg med ind, men da var vi allerede store skolebørn.«

Sørine Pedersen kom til, endnu inden friskolen rykkede ind i kirkehuset. Der var et lille rum i forbindelse med forgang til skolestue og kirke. I det rum boede Sørine, der var netop plads til hendes seng. I forgangen stod et skab, hvor hun havde et petroleumsapparat og lidt husgeråd. Her lavede hun sin mad. Det var alt det privatliv, der var plads til.

Sørine gjorde rent i kirken og i skolestuen og var i det hele taget det faste omdrejningspunkt for den samlede virksomhed.

»Det er svært at forklare, hvordan det var at gå i skole hos hende,« fortalte Valborg Christensen. »Det var bare så godt og rigtigt. For eksempel at synge morgensang med Sørine. Jeg ved ikke, hvorfor det var så godt. Det var aldrig på samme måde. Intet var givet hos den pige. Man husker små, kontante ting, man fik brug for i dagligdagen, betydningsfulde detaljer, der var nyttige, når man skulle have tingene til at hænge sammen. Sørine vidste hvordan.«

De to gamle elever levede det meste af deres tilværelse i Støvring, Valborg gift med foderstofuddeleren Niels Christensen, og det var helt i tråd med højskole og friskole, Frederik gårdmand og verdensmand. Han rejste jorden rundt, bl.a. til Kr. Østergaard i USA og var den, der vidste mest, da Anna-Maria Hagens opsøgte øjenvitnerne til sit hovedfagspeciale om det grundtvigske, der satte Støvring-egnen i bevægelse.



*De to yngste børn af friskolens stifter, Søren Frederiksen, Valborg Christensen og Frederik Bøker Frederiksen. De var sely gamle friskoleelever. Her er de med eleverne ved 80 årsjubilæet 1978. Flere af dem er forældre i skolekredsen i dag. Valborg og Frederik var henholdsvis 85 og 86 år. Foto Preben Veiby.*

## De gamle husker

Vi springer en generation frem til vore dage og prøver at samle et udsnit blandt de ældst nulevende friskoleelever. Det gav en del snak at komme så langt. »Hvorfor skal det lige være os?« Men vel, nogle skal det jo være, og de vil da gerne tale om gamle dage – den gang friskolen stadig havde til huse i frimenighedskirkens vestgavl.

Vi sidder i en stue på Grangaarden, den samme hvor Søren Frederiksen en gang underviste sine børn og på sine gamle dage også sine børnebørn. I dag ejes Grangaarden af Arne Christensen, Niels og Valborgs søn.

De to ældste af børnebørnene kom i friskolen 1929, da de var 10 og 9 år. De første skoleår blev de undervist hjemme hos morfar, men heller ikke børnebørnene har noget bud på, hvorfor det skulle være sådan:

»Vi tror, at den gamle skolemand simpelthen holdt af at undervise, og så var det da et rart påskud for at have børnene om sig, men med årene blev det vist for meget for ham, og vore yngre søskende startede deres skolegang i friskolen.

Der var hyggeligt og trygt hos morfar. Vi fik en undervisning, der svarede til den, som vi senere oplevede på friskolen, så det var egentlig ingen brat overgang at flytte over til Katrine Eriksen – bortset fra den oplevelse, det var, at komme ind i flokken af nye skolekammerater.



*Katrine Eriksen med nogle af sine elever i slutningen af 1920'erne. Hun står bagest til venstre. I rækken foran hende fra venstre Ragnhild Wittrup, Agnes Wittrup, Tina Søndergaard og Valborg Kjær. Næste række fra venstre Esther Andersen, Grethe Kjær, Ellen Sørensen og Steffa Søndergaard. Næste række fra venstre Signe Kjær, Johanne Christensen, Ellen Wittrup, Ida Andersen, Gerda Christensen og eneste dreng, Kornum Kjær. Han er nemlig bror til Kjær-pigerne. Billedet er fra Grethes fødselsdag, hvor Katrine Eriksen selvfølgelig var inviteret med.*

Vi legede også med børnene fra kommuneskolen og havde det godt med dem, men begge parter var bevidste om, at vi kom fra to lejre – som børn altid er det. De råbte »friskolelus« efter os, og vi svarede prompte igen med »kommunelus«. Nu er det vist moderne at råbe friskolelopper på grund af friskolens berømte loppemarkeder, men det kendte vi ikke til den gang.

Katrine Eriksen var en dygtig lærer, tillige meget afholdt for sit kærlige og venlige væsen. Vi lever stadig på meget af det, vi har lært hos hende.« Det er hele flokken af gamle elever enig om.

»Men det sørgelige er, at hun på grund af svaghed ikke burde have undervist de sidste to år. Vi unger var selvfølgelig ikke for gode. I frikvartererne måtte vi ikke lege inde i klassen, men når Katrine gik hjem til frokost, spillede musene på bordet – helt bogstaveligt. En dag sprang vi sådan rundt, at det gik ud over gardinerne i skolestuen.

Katrine blev vred. Hun stod oppe i vindueskarmen for at få gardinstængerne på plads, og vi andre så til, dybt forlegne. Verner ville prøve at formilde og glatte ud.

»Katrine!« råbte han med høj røst og tryk på sidste stavelse. »Hvad er der, Verner,« snerrede Katrine. »Vi har fået en hundehvalp!« – »Det er da godt, lille Verner,« svarede Katrine, og så var hendes raseri forbi.«

En af de gamle elever, der kom i skole 1926, havde to kilometer at gå – med mindre man var så heldig at komme op at køre med mælkekusken:

»Vi gik til skole i træsko den gang, og vi havde sutsko med i tasken til indendørs brug. I snevejr var der trængsel omkring kakkellovnen af tilsneede træsko, der skulle være tørre, inden vi gik hjem.

To af børnene havde som første ærinde om morgenen inden skoletid at løbe ned på mejeriet efter mælk og smør til Katrine Eriksen. Af og til fik de en enøre – til deling. Måske en toøre. Det var et beskedent honorar, men betydeligt nok til at kunne omsættes i bolcher eller andet godt hos Slik Bine.

Vi var delt i en store og en bette klasse, de store kom om formiddagen, de små om eftermiddagen. I alt var vi godt en snes elever i det meste af vores skoletid, men færre hen mod slutningen.

Vi syntes, Katrine var en strålende lærer. Dansk, regning, bibelhistorie, Danmarkshistorie, det hele i samme lokale og på samme tid. Det løb lidt ud i hinanden, men vi fik god rede på det. Nogle havde regning, andre geografi, nogle skrev efter diktat, mens andre skrev den genfortælling, der kort forinden var læst op for dem. Det kunne nu og da være svært at koncentrere sig, men det gik faktisk udmærket. Vi var sammen om det hele, og hver eneste var en lige betydningsfuld person med fuld opmærksomhed, når der var brug for det.

Så var der botanik. En time hver uge gik vi ud for at samle blomster, oftest op i Mastrup Bakker, og så botaniserede vi, så det var en lyst. Vi skal ikke glemme husfliden og de andre kreative fag, ikke mindst håndgerningen. Det afgrænsede rum i forgangen, der tidligere havde været Sørine Pedersens værelse, fungerede som sløjdløkkale. Der var ikke plads til de store udfoldelser, mest kunstfærdige sager af peddigrør, serveringsbakker for eksempel, og de blev pragtfuldt dekoreret.

Når vi sådan fortæller om friskoleundervisningen, kan man få det indtryk, at den var af nogen tilfældig karakter med idealer uden jordforbindelse. Den snak hørte vi også, men når vi kom på

efterskole, og det gjorde de fleste af os, fik vi nu at vide, at vi fra friskolen fuldt ud stod mål med børnene fra kommuneskolen.

Men Katrine Eriksens tilstand prægede undervisningen de seneste år. Vi måtte ret ofte fortælle derhjemme, at i dag havde der overhovedet ikke været undervisning. Katrine havde været utilpas for ikke at sige utilregnelig. Det vakte selvfølgelig bekymring hjemme, ikke mindst fordi det satte sig spor i svigtende elevtilgang, men det skal ikke fordunkle alle Katrines gode år. Det er dem, vi husker og dem, vi skylder hende så megen tak for.

Når vi skal huske noget, vi *ikke* brød os om, var det den ubehagelighed, at hun af og til gjorde forskel, men årsagen begreb vi først længe efter. Det gjaldt de børn fra det, de andre kaldte mindrebemidlede hjem. Vi havde nu ingen fornemmelse af noget, vi senere erfarede som et socialt skel, men børnene kunne i nogle tilfælde være ringere stillet i det daglige, også hvad angik modenhed og færdigheder. De børn bakkede Katrine op, under tiden på vores bekostning. I nogle situationer havde de simpelthen brug for mere Katrine, end vi havde.

Hendes fødselsdag var en årlig begivenhed. Vi pyntede med blomster over alle grænser, og hendes taknemmelighed og påskønnelse var tilsvarende. Vi var hjemme i lejligheden til chokolade. Det var sådan noget, der gjorde friskolen anderledes. Det var ikke bare til fødselsdagen. Vi var hjemme i den skole hver dag. Den var vores.«

En af drengene fra den gang husker Katrines flotte højskolefrisure med stor knold i nakken:



*Komedie ved friskolens juletræsfest i forsamlingshuset Helligtrekongers aften ca. 1942. Dramaet hedder "Kongens besøg hos Mor Kysa". Fra venstre titelpersonen Britta Christensen, Ruth Søndergaard, kongen Inge Olsen, Elna Søndergaard, storadmiral Hans Stærmosse og ridderne Kristian Søndergaard og Ejnar Knudsen.*

»Når vi spillede rundbold, havde hun lommestørklæde over knolden, mens hun gav bolden op. Det var en svir, når vi stak den tilbage, om det kunne lykkes at ramme Katrine og helst knolden, så lommestørklædet fløj. Det blev hun som regel ikke sur over, men sur kunne hun blive, og så sendte hun os ind i det lille rum, og så kunne vi sidde dér og regne for os selv, og hun slap for synet af os.«

»Jeg kom i skole i 1931,« fortæller en af pigerne. »Det var fem år, før Katrine forlod skolen. Vi var ude at botanisere en dag, og så råbte hun: »Hvem kommer først op ad den skrænt?« Vi galopperede af sted, jeg var vist en af de første – og dér på toppen af skrænten lå en kæmpe hugorm. Jeg er sikker på, det var en hugorm. Jeg faldt baglæns ned, slog adskillige kolbøtter og forstrakte noget i det ene lår. Katrine bar mig hjem. Jeg husker den trygge placering bag den store knold. Der kunne ikke ske mig noget deroppe.

Efter Katrine Eriksens afsked med Støvring blev hun ansat på en privatskole i Horsens og virkede dér i flere år. Vi fik i stedet Nanna Pedersen, som jeg husker som et varmt og dygtigt menneske.

Uanset den store frihed omkring friskolens metoder og forældrenes medbestemmelse, havde den offentlige myndighed indsigt med os. En gang om året kom sognepræsten, pastor Plessner, til overhøring, og det gik meget højtideligt for sig i vores pæne tøj og snøresko. Overhøringen blev senere varetaget af den tidligere indenrigsminister og folketingsmand Jens Jensen-Sønderup, som havde en tæt forbindelse med friskolen, ikke mindst på de ældre dage. Han tilhørte frimenigheden, og det skete, at han varetog søndagsgudstjenesten, når Rasmus Anker Møller havde forfald.«

Juletræs festen var en af årets største begivenheder. Vel nok den største. Det var helligtrekongers aften 5. januar. Julen var ikke forbi før helligtrekonger. Børnene fra kommuneskolen havde deres juletræs fest, og vi havde vores, begge holdt i forsamlingshuset.

Træet var det samme, men både indholdet og pynten var vidt forskellig. Vi havde forberedt os til den juletræs fest i to måneder med dekorationer, der ikke var til at overgå – år efter år. Vi malede på store stykker bordpapir, og fantasien kendte ingen grænser.

Der blev læst historier. Mens Søren Frederiksen levede, var han midtpunktet. Han sad ved juletræet og fortalte lige strålende hvert år – for friskolens børn, deres små søskende, forældrene, de gamle elever og deres børn.

Der var sanglege efter historien. Forældrene sluttede kreds om børnene, der sad i deres »dueslag«. Forældrene sang:

*»Mit dueslag jeg lukker op,  
og duerne flyver, hej hop, hej hop.  
De flyver ud i den grønne mark,  
så glade som duen på Noahs ark.  
I rette tid de vender hjem,  
så lukker vi atter for dem igen.  
Og hør hvor de snakker, lad munden gå,  
om alt hvad de ude i verden så!«*

Børnene sad og kurrede, ventede på stikordet og så fløj de af sted med store vingeslag og tumlede rundt i salen.

Det dejlige var, at det var det samme næste år. Når man bliver gamle, ved man, hvad de sanglege betød.

*Tyv ja tyv det skal du være,  
for du stjal min lille ven,  
men jeg har det håb tilbage,  
at jeg får mig én igen.*

Man skal huske melodierne for at begribe, hvad man havde sammen år efter år.

Den næste i flokken af gamle elever, der fortæller, kom i skole 1936, samme år, Nanna Pedersen afløste Katrine Eriksen:



Omkring 1942 gik sommerudflugten til Aalborg med besøg bl.a. på Aalborg Amtstidende. Pressefotograf Harry Dalby tog dette billede af selskabet. Blandt udflugtens deltagere ses bl.a. i bageste række nummer tre fra venstre friskolens leder Nanna Pedersen og til venstre for hende Ria Stærmose, højskoleforstanderens kone. Yderst til højre Valborg Christensen, yngste barn af friskolens stifter, Søren Frederiksen. Midt i billedet hendes mand Niels Christensen og foran ham deres datter Britta. Til venstre for hende Ruth Søndergaard og bag Ruth hendes mor Agnete født Lyngberg. Yderst til venstre Anders og Andrea Knudsen og deres fire børn: Dagny, Grethe, Asta og Ejnar. Vi ser også Laurits Søndergaard og hans to børn Elna og Christian. Blandt børnene i øvrigt Bodil og Hans Stærmose.



»Da Nanna kom til, ændredes skolegangen. Sammenblandingen var ikke så udpræget. Det var slut med bette klasse om eftermiddagen og de store om formiddagen. Nu gik vi i skole hver anden dag og havde på begge hold en fuld og sammenhængende skoledag.

Jeg forstod, at det var noget udsøgt, at det berømte skab i forgangen nu var fyldt op med fysik- og kemisager. Nanna udførte mange forsøg til vores belæring. Det var utroligt spændende. Nanna var sandelig også god til blomster. Hun havde fødselsdag ved midsommertid, og på den store dag var hendes bord pyntet med valmuer og spiræa, hvert år det samme mønster – iberegnet chokoladen ovre i lejligheden.

Nanna indførte gymnastikken, men frimenighedskirken havde naturligt nok ingen gymnastiksal. De fritstående øvelser foregik ved siden af skolebordet på en tid, da de nede i kommuneskolen forlængst tumlede med bomøvelser og spring over buk og hest.

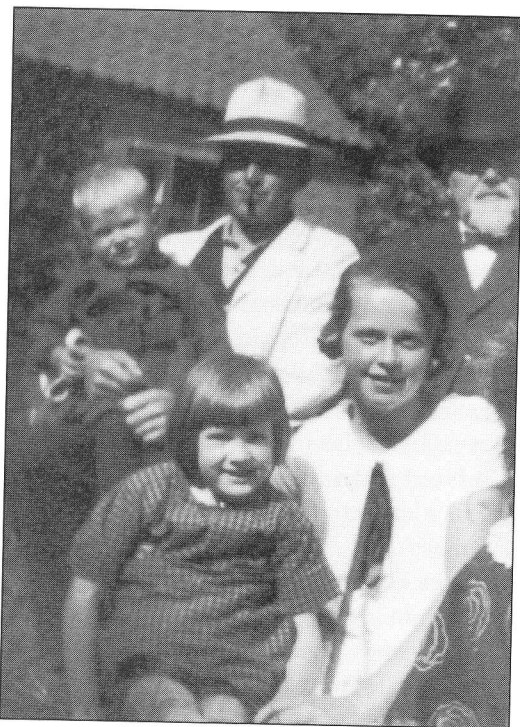
Nanna var en omhyggelig underviser med udpræget orden i sagerne, det gjaldt også den enkle rutine. Vi kom i skole på cykel, og hver elev havde sit træ i alleen til cykelparkering. Der blev ballade, hvis én havde povet at hugge det forkerte træ, fordi det var tættere på døren.

Men det var det åbne og venlige, der prægede Nanna. Når vi sad med vores syning (og det var et fag, hun gik stærkt op i) sagde hun så snart, der var mulighed for det: »Lad os da gå uden for i det dejlige vejr!« Så satte vi os over på skråningen og havde en skøn sytime. Håndgemyngen var som regel onsdag eftermiddag, og da kom de små også i skole. Det var meget hyggeligt og værdifuldt, at vi den dag var hele flokken sammen – og det var sandt at sige ikke så mange. Vi var vel en halv snes eller færre. Der var år med 5 i bette og 9 i store klasse.«

Den yngste blandt de gamle elever på Grangaarden i dag kom i friskolen som 7-årig i 1937, men hun har store minder fra før sin skoletid. De hænger sammen med årets anden store begivenhed, sommerudflugten, der var både for børn og forældre, og til de første hørte også de mindre søskende, som ikke var nået skolealderen:

»Vores familie optræder i elevprotokollerne gennem fire generationer. De ældre fortalte om transporten i den hesteforspændte fjedervogn. Man aftalte behovet, og hver enkelt familie stillede med det fornødne. Ellers var det med toget og senere med bussen.

Vi kom ikke så meget ud den gang. Det var en ubeskrivelig oplevelse at stå på perronen i Støvring og vente på toget – og den kriblen i maven, når det kom brusende, og vi bare var parate



*Fra Grangaardens have anden pinsedag 1925. Yderst til højre friskolens stifter Søren Frederiksen og ved siden af ham sønnen Frederik Bøker med et af Sørenes børnebørn Arne Christensen, Grangaardens ejer i dag. Foran ham storesøster Johanne. Til højre for hende Gudrun Winther.*

til at give os ud i det. Et år under krigen var målet ikke længere borte end Mosskov i Rold skov, en herlig dag med madkurven, hygge og leg.

En sommer under krigen – det var vist 1942 – gjaldt det Aalborg, og dér var jo ikke så lidt at kigge på. Zoologisk have og Aalborgtårnet og besøg på Aalborg Amtstidende. Redaktør P.C. Jacobsen tog imod (det var kernelæsere, der kom på besøg på den gode venstreavis) og der var hjertelige ord og traktement midt i alle de tekniske herligheder.

Vi har et lille vemodigt minde fra en bustur til Silkeborgsøerne. Vi gjorde holdt på Hobro Sygehus, hvor Grete Mølbak Frederiksen, højskoleforstander Jens Frederiksens kone og deres lille søn Lars, var indlagt efter en grim rutebilulykke i Hobro. Både hun og Lars var glade for at se os, men Lars måtte ikke få at vide, at vi var på udflugt. Han kunne jo ikke komme med.«

En af de gamle elever husker det velanbragte afbræk i undervisningen, når man gik til konfirmationsforberedelse i 1930'erne:

»Hvert andet år foregik det i Trængstrup forsamlingshus, hvert andet år i Støvring, men det var til yderligere oplevelse, når forberedelsen skulle kombineres med cykelturen til Trængstrup. Rasmus Anker Møller var i sig selv en stor og hver gang ny oplevelse.

Vores konfirmation var noget andet end det, konfirmanderne i kommuneskolen gennemlevede og en afgrund til forskel, når man tænker på konfirmation i dag.

Jo, Rasmus var en oplevelse. Han havde sin egen måde at lære os salmevers på. Selvfølgelig havde vi salmevers for som alle andre, der skulle konfirmeres, men han tog det ikke så nøje, om vi var i stand til at lire versene af fod for fod. Vi skulle forstå, hvad den salme ville os, og vi var sammen om forståelsen på en måde, som fik betydning for resten af tilværelsen.

Vinteren var omme, og en dag sagde Rasmus Anker Møller, at nu var vi færdige, og vi talte sammen om den svundne tid, og han lagde os på sinde, hvad det er at leve som kristne mennesker. Så gav vi hånd og sagde farvel.

Det var ikke selve konfirmationen. Det var den dag, vi gik til alter i frimenighedskirken med vores forældre, og det var ikke en bestemt dag. Den søndag, jeg gik derop med mine forældre, var jeg den eneste blandt altergæsterne, der blev konfirmeret, altså bekræftede min dåb med nadveren. Og det er jo meningen! Familien var til middag hjemme bagefter, og vi fik kransekage til kaffen. Det var en festdag med gaver i al beskedenhed. Jeg tror ikke, at nogen af os skænkede en tanke, at det kunne være anderledes. Det var på sådan noget, man kendte friskolen.«

## Fader Grundtvig lytter med

Nanna Pedersen blev 1947 afløst af Else Lund, et andet af de store navne fra årene i det lille klasselokale bag frimenighedskirken.

Aalborg Stiftstidendes Alice Vestergaard, der blev fast medarbejder ved Søndags BT, nu SØNDAG, leverede et fint tidsbillede af Støvring Friskole fra et besøg i august 1964:

»Lilleklasse har sunget morgensang og bedt Fadervor med de lyse hoveder bøjet dybt over foldede hænder. Aldrig så snart har Amen lydt, før Rikke med hestehalen, assisteret af otte andre morgenduelige unger, forlanger at få lov til at synge endnu en sang og én til. De røde friskolesangbøger bliver slidt med begejstring.

Vi begynder med »Op al den ting, som Gud har gjort«, og vi ender med en dramatisk vise om en neger, der bliver ædt af en nilkrokodille, »Uha-umba-umba« synger vi og slår takt med hænder og albuer på de alderstegne pulte, hvor friskolebørn i tre generationer har ridset deres navnetræk.

Vi er tidligt på færde i den lille skole. Allerede et kvarter over syv kommer de første småfolk med rutebilen, og lærerinden, frøken Else Lund, tager imod. Hun er *vores* Else, ikke *frøken* Lund, meddeler Rikke for det tilfælde, at jeg ikke selv skulle kunne finde kammertonen.



*Støvring Frimenighedskirke var skolens hjemsted fra 1903 til 1970. Et afsnit i vestgavlen tjente som skolelokale, i flere år tillige som bolig for skolelederen. Siden frimenighedens ophør har kirken fungeret som kulturhus under Støvring Højskole. Billedet er fra jubilæumssommeren 1998. Elever fra højskolen står i døren til det, der var kirke og skole.*

Nogle af børnene har deres hjem mere end ti kilometer borte og kunne selvfølgelig være kommet i en af egnens moderne centralskoler, hvor der undervises hver dag af mange lærere, og hvor alting er gratis, men disse børns forældre har et personligt forhold til friskolen. Mange af dem og deres forældre igen har selv siddet i den snævre stue under Gundtvigs gulnede portræt, og de viger ikke tilbage for at betale, hvad det koster at opretholde den, for øvrigt også at betale for dem, der ikke har råd. De tror på den lille primitive skoles mulighed for individuelt at præge barnet og bevare dets åbenhed for »alt stort og godt heneden«. De tror derimod ikke på eksamensvæsnets velsignelser og frem for alt ikke på de store skolefabrikker.

Lilleklassens skoledag er endnu så ny, at der er et kvarters tid, til morgenklokken ringer henne på kommuneskolen, men vi har også meget at skulle nå, når vi kun går i skole tre dage om ugen og skal være lige så dygtige som børn med seks dages skoleuge ...

Nu maler de heste og snakker sagligt om farver, der trækker hinanden og farver, der skiller hinanden, og Marianne har kendt en hest, der blev 40 år – og en af de andre piger kan uddybe med, at hendes mor bliver 40 i morgen, men ser ud til at kunne klare den længe endnu.

Nu skal vi have Danmarkshistorie. De ni rollinger sidder musestille, mens Else fortæller dramaet om Knud Lavard, den tillidsfulde og retfærdige, som så skammeligt blev myrdet i Haraldsted skov af sin onde frænde Magnus. Man ser det hele så tydeligt, mens Else beretter. Her er nu skøn Ingeborg, som aner sin husbonds endeligt og spænder ham sværdet om lænd, mens hun græder over, at hun ikke kan få ham til at ta' brynjen på til julegildet i Roskilde. Men Knud ler og vil ikke tro på ondskaben i selve julehelgen. Men dér i Haraldsted skov ligger Magnus og hans karle på lur.

Nu er Else Magnus med små, sammenknebnede øjne. Man kan næsten se, at de er gule af ondskab.

Den gode Knud lader sig omfavne af forræderen, der på den måde kan mærke, at der ikke er brynje under koften, og så jager han sværdet i Knud Lavard.

Børnene sukker, og Pia råber, både rystet og vredt: »Man skal gøre, hvad sin mor siger! Hvis Knud hae gjort, som Ingeborg sagde, så hae Magnus måske nærret sig.«

Else fortæller mere om, hvad der kommer ud af misundelse og ondskab, og så synes hun, at de skal rende ud og trække frisk luft på kirkepladsen, som er friskolens legeplads.

Elses hund, newfoundlænderen »Tobias«, strækker sig, så det knager under Oles og Karstens pult og lunter med ud.

Nu er der dels dansk grammatik, dels regning. »Else, rar er da ikke et udsagnsord? Vel?«

Et jubelskrik lyder fra Esthers pult: »Else, du skal gi' risklatter i eftermiddag. Jeg er færdig med regnebogen!«

Hele klassen styrter sig over Esthers regnehæfte og konstaterer henrykt, at det er sandt, hvad hun siger, og når det sker med regnehæftet, er det signal til fest i gaden. »Tobias« blander sig vuffende i jublen. Også han er ynder af klatkager.

Der synges inden middagsfrikvarteret, ja langt ind i frikvarteret, dels Halfdan Rasmussen dels Olfert Richardt. Der er ingen sangtimer i friskolen, men der synges af fuldt bryst ved enhver given lejlighed, og fader Grundtvig lytter mildt fra sit søm over skabet med samlingen af udstoppede fugle og flintespidsler. Hans ånd svæver over den lille skole også i 1964.«

## Vekselvirkningens kunst

Vi taler med en gammel elev, der inden for sine otte år i friskolen, fik lov til at opleve den fysiske største udviklingsperiode i hele skolens historie. Dan Ersted Møller blev indskrevet få år efter springet fra det oprindelige klasselokale i vestgavlen af frimenighedskirken til skolens egen bygning, konstrueret til skoleformål: Den hårdt tiltrængte træpavillon.

Nu fik skolen to undervisningslokaler, og det var heller ikke nok. Der rykkede en fremlejet skurvogn ind på grusstykket uden for pavillonen. Den blev brugt til naturfag, og den oprindelige skole for enden af kirken indrettedes i god forståelse med frimenigheden til sløjd.

Dan nåede med over i murstensbygningen, første etape af den skole vi kender i dag. I sandhed store hop, som elever af den generation deltog i.

Det mest markante udtryk for udviklingen i denne periode var væksten i elevtallet. Fra de 18, der gik i skole da Dan Ersted Møller – tilflytter fra Fyn – begyndte i tredje klasse 1977, voksede Støvring Friskole til 60, inden han forlod den for efter god friskoleskik at fortsætte på ungdomsskole.

Dan Ersted Møller, der nu er cand. mag. i historie og religionsvidenskab, kom ind i friskolen efter samme traditionelle mønster som flere af hans kammerater gennem skolens historie. Børnene fra frimenigheden var skolens kerne, men frimenigheden kom til at betyde mindre og mindre i skolesammenhæng. Grundtvig-Kold og hvad de stod for var og blev det bærende, men det var ikke længere de navne, der motiverede forældrene. Mange af dem kom, fordi de anså friskolen for et bedre og friere sted for deres børn, et sted hvor de selv havde afgørende indflydelse på virksomheden.

»Overgangen følte jeg som noget meget spændende,« fortæller Dan Ersted Møller. »Skolen var en familie, og forældrene var ægteparret Knud og Vib. Deres efternavn kan jeg ikke huske, det blev aldrig brugt. Så var der en pensioneret snedker Simonsen (vi kaldte ham aldrig andet end Sennepsen), der underviste i sløjdovre i den oprindelige skole i frimenighedskirken. Han var meget dygtig og meget god at være sammen med. Ulrik var en ny lærer, oprindeligt elektriker (senere i øvrigt skolens leder) og han underviste i matematik i de ældste klasser.

Den faste rutine var, at ni, senere ti, klassetrin blev fordelt i de forhåndenværende lokaler. Det betød altså, at der blev undervist på flere klassetrin samtidig i ét lokale, og det havde både fordele og forvirrende ulemper.

Fordelen var, at de børn, der var nået længere frem i forløbet, kunne hjælpe kammerater, der var knap så velbevandrede, og alene det at man fik lejlighed til at forklare sig til en yngre kammerat gav én selv bedre styr på tingene.

Ulempen var at man skulle sidde og vente, til det blev ens tur og at det, der skulle ventes på, var noget, man selv havde overstået – eller modsvarende noget, man dårligt fattede endnu.

Jeg må helt ærligt sige, at jeg ikke husker de øjeblikkelige ulemper. Knud og Vib gik rundt og underviste på en, hvad jeg vil kalde opvækkende måde i ægte grundtvig-koldsk

stil. De gav helt umiddelbart én lyst til at lære og til at forstå. Man kalder det almen dannelse, og den fik et stærkt og godt indhold af de to mennesker.

De var begge store fortællere. Det var *ordet*, og det blev i sandhed levende, når Knud og Vibs brugte det. Det blev til samtale og oplevelse. Vekselvirkningen er det inderste i al undervisning, og den kunst kunne de to mennesker.

Der var aldrig noget givet, og sådan har det vist altid været i den skole. Efter snefald kunne Knud afbryde undervisningen: »Vi skal ud!« Så lavede han en kraftig skillestreg hen over legepladsen, og vi fordelte os på begge sider. Så var det om at få lavet snebolde – og ramme!

Knud og Vibs var der altid, også uden for skoletiden. Man kunne dumpe ind når som helst og få en snak. Sådan levede vi med friskolen – iberegnet Pauline og Julius, et par ældre mennesker, som vi holdt meget af. Pauline gjorde rent på skolen, hun og Julius boede i et lille kampestenshus over for pavillonen, og i middagsfrikvarteret var det hyggeligt at kigge ind. De var gode også til franskbrødsadder og saftevand.

Skolen fik flere elever, og en dag kunne vi rykke ind i, hvad vi den gang kaldte den store røde bygning, første etape af det skolebyggeri, vi kender i dag. Vi fik flere lokaler og flere



Endnu inden børnehaveklassen var blevet et begreb i folkeskolen, var der legestue i friskolen hver eftermiddag. Lærer Vibs Jørgensen i gang med oplæsning i 1977. "Børnene har godt af at komme hjemmefra nogle timer, og mødrene har godt af nogle timer fri," sagde daværende skoleleder Knud Jørgensen. Friskolen indførte børnehaveklasse 1979. Foto Preben Veiby.

lærere og i det hele taget en mere sammenhængende undervisning. Men måden at gøre det på var den samme.

Den direkte forældrekontakt oplevede vi f.eks. på sommerudflugten til Troldeskoven. Det var forældrene, der præsterede transporten i egne biler, med stor selvfølge også for bedsteforældre og små søskende. Eller julemarkedet. I en måned havde man hjemme eller på skolen forfærdiget de mest pragtfulde sager, der blev faldt for offentligheden på julemessen en gang i december. Det indkomne beløb, typisk 5000-7000 kr, gik til et øremærket formål til skolens bedste.

Lad os ikke glemme ulemperne ved friskolundervisningen. De viste sig senere, når man skulle dække hullerne ind i det konkret faglige. De huller måtte man så knokle med i den fortsatte skolegang for at kunne erhverve de nominerede resultater, der kræves til en eksamen.

Friskolen kender slet ikke eksamensbegrebet. Der kom en tilsynsførende fra direktoratet en gang imellem, og han konstaterede, at skolen fungerede, men han skulle ikke måle og vrage!

Eksamensresultater er noget andet, og de skal dokumenteres, hvis man vil læse videre. Vi var kun to på niende klassetrin, da jeg blev meldt ud af friskolen og opdagede, hvad jeg manglede at indhente. Men den store bagage, der har med livet at gøre, fik jeg på friskolen. Min holdning til dette at ville læse videre har jeg dér fra, og det har nok meget at gøre med, at en hel del af det kom til at handle om netop det grundtvigske. Mine fag på Århus Universitet blev som sagt historie og religionsvidenskab, og jeg skrev bl.a. en opgave om Grundtvig. Det er ikke for meget sagt, at jeg blev bidt af den mand.«

# Krig og besættelse

De gamle elever har haft ordet indtil nu. De fortæller den meget væsentlige del af historien, der handler om, hvordan *de* levede med friskolen. De gamle elever kan stadig opsøges, det ligger tungere med de gamle ledere, både dem med det pædagogiske ansvar og dem, som forældrene valgte til skolebestyrelse.

Skolens arkiver efterlader det indtryk, at forhandlingsprotokoller og andet materiale omkring skolens hverdag ikke var noget, man var optaget af at bevare for fremtiden. Det var forældrenes skole, de var fælles om det øjeblikkelige ansvar, og der var for resten ikke så mange at fordele det på.

Vi kom gennem endnu en krig, og både højskolens og frimenighedens bygninger blev taget af den tyske værnemagt. For friskolens vedkommende betød det flytning over Hobrovej til det hus, hvor der var lærerindebolig. Efter befrielsen vendte man hjem til skolestuen i den ramponerede frimenighedskirke. Regnskabsbogen i det kvadrerede regnehæfte for 1946-47 fortæller, at der i erstatning for tyskertiden er indbetalt 480 kr. Det var et betydeligt beløb sammenholdt med kommunetilskuddet samme år på 500 kr. og statstilskuddet på 1180 kr.

Friskolens ældst bevarede kassebog er fra 7. december 1944 med syv linjers omtale af den ordinære generalforsamling. Det meddeles, at formanden Johs. Ovesen er genvalgt til bestyrelsen.

Den ældste af de tidligere skoleledere, der er tilgængelig i jubilæumsåret, er Else Lund (1947-1966). Hendes undervisning er skildret i en øjenvidneberetning side 21 og 22. Den nu 74-årige Else Jepsen i Fredericia husker Chr. Poulsen som den bestyrelsesformand, der afløste Johs. Ovesen. Hun kan bekræfte, at skolelederen den gang ikke mærkede alverden til bestyrelsen. Hverdagen var sædvanligvis uden problemer.

Men det var bestemt ikke ro og harmoni hele vejen igennem. Gennem sine 100 år har friskolen gennemlevet en ustandselig omskiftelighed, og op til vor tid blev det et problem, at friskolen langsomt var ved at fjerne sig fra det, der oprindeligt var dens grundlag: Den grundtvig-koldske livsholdning.

»Endnu i min tid var det en selvfølge, at skolen fungerede på det grundlag,« siger Else Lund, der blev gift Jepsen, »men jeg følte, at der var ved at komme skred i holdningen, og det hang helt naturligt sammen med, at frimenigheden ganske langsomt mistede tilslutning.

Jeg havde 19 gode år med Støvring Friskole, mens vi endnu holdt til i vestgavlen af frimenighedskirken, og jeg fik en direkte føling bagud i historien, fordi jeg kom i kontakt med en af de personligheder, der havde sat sit præg på skolen. Det var Katrine Eriksen, der efterfulgte et andet af de store navne Sørine Pedersen (1901-1922). Digteren Hans Povlsen, der var folkeskolelærer i Støvring, sagde om sin kollega, at hun var den fødte pædagog, det store skole-kvindemenneske, og det strålede af hende, når hun med lange skridt kom gennem gaden i sine træsko.

Efterfølgeren Katrine Eriksen var af samme ubestridelige dygtighed og kapacitet – og så kunne hun være ganske utålelig, hvad de også måtte leve med på friskolen. Hun kom til en privatskole i Horsens efter sin Støvring-tid. Jeg var sammen med hende på lærerkursus på



Den frie Lærerskole i Ollerup, og hun hersede med os unge kolleger og korrigerede nådeløst vores opførelse og opdragelse.

Man skal bare forstå, at det var mennesker på godt og under tiden på mindre godt, der til alle tider har sat deres præg på friskolen. For mit eget vedkommende må jeg da sige, at jeg af mange er husket også som hende den skrappe og stride med disciplinen. Det er ikke blomster, det hele!

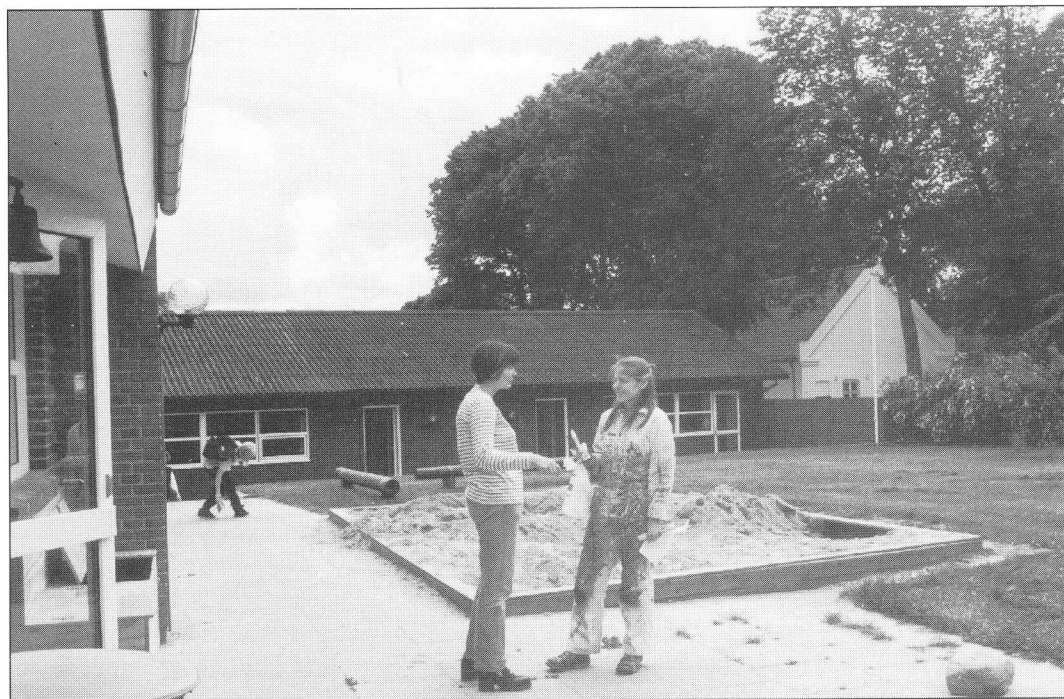
Disciplinen definerer jeg for mit vedkommende som midlet til arbejdsro og arbejdsglæde. Mine forgængere til og med Katrine Eriksen levede under det pres, at de skulle have store klasse den halve dag og borte klasse den anden halve. Det tærer på ressourcerne. Når man har de to aldersgrupper, delt op med en fuld skoledag til hver, har man en bedre mulighed for at administrere, hvad jeg forstår ved arbejdsglæde og arbejdsro. Man bruger virkelig tiden, og jeg synes faktisk, at der ødsles alt for meget med den i den offentlige skole – til skade for det, vi gerne ville motivere børnene til.«

## Friskolen bliver selvejende

Ældst bevarede kassebog er som nævnt fra december 1944, mens ældste forhandlingsprotokol er fra generalforsamlingen 25. marts 1964, da man traf den skelsættende beslutning at gøre friskolen til en selvejende institution med hertil hørende statstilskud. Godkendelsen fra undervisningsministeriet af skolens første egentlige vedtægtssæt indløb fire måneder senere, og samtidig kom der gang i drøftelserne om opførelse af den nævnte træpavillon ved siden af frimenighedskirken.

Else Lund sagde pladsen op til november 1965. Hun fortæller selv i jubilæumsåret, at hun gjorde det, fordi hun følte, at skolen fjernede sig mere og mere fra det, der var dens oprindelse. Som nyt lærerpar antog bestyrelsen Gerda og John Karlsson.

Den ny træpavillon stod friskolen i 97.355 kr., betalt med statstilskud, sparekasselån samt lokale gaver og tilskud. Det var en formue, der nok kunne ryste sindene. Skolens første selvstændige byggeri, opført på frimenighedens grund, stod færdig januar 1971. Nu havde man to adskilte undervisningslokaler samt lærerværelse og depotrum (i fælles lokale) – og skolen havde fået sit første lærerpar plus en lærer med halvt timetal. Faciliteterne blev få år efter udbygget med den lejede skurvogn.



*Tre udviklingstrin i den 100 årige historie. I baggrunden skimtes frimenighedskirken, foran den træpavillon fra 1971, forrest et hjørne af den nye skole. Lærer Inge Lise Rasmussen og maleren Anette Bruun Hansen, der i forbindelse med en emneuge bistod eleverne og lærerne med en collage fra den nordiske mytologi til skolens forgang. Se den side 29.*

Elevgrundlaget var 19, og det var bydende nødvendigt at øge forældrebidraget. Beløbsstørrelser fra den gang siger ikke så meget i jubilæumsåret, men det var rigtig mange penge: 50 kr. pr. måned for første barn, 20 kr. for andet og gratis for det tredje. Som forældrene sagde – vist nok uden bitterhed: »Det er pengene værd, selv om vi også betaler skolepenge til det offentlige gennem kommuneskatten.«

Problemerne begyndte at rejse sig. Lærerpæret Karlsson, der klarede opgaven fuldt ud tilfredsstillende, måtte trække sig af familiemæssige årsager, der intet havde med undervisningen at gøre. John Karlsson sagde sin stilling op til sommerferien 1975. Humøret – og det vil i særdeleshed sige det økonomiske – var af en sådan karakter, at et forældremøde 24. marts 1975 diskuterede, om man skulle søge en ny skoleleder, eller om man i det hele taget skulle fortsætte med skolen. I så fald måtte forældrebidraget fordobles, og det blev mere end fordoblet, men siden har protokollen ikke et ord om overvejelser vedrørende lukning af skolen.

Gerda Karlsson indvilgede i at fungere som midlertidig skoleleder, og på en ekstraordinær generalforsamling året efter blev Knud Jørgensen, Vilsted, og hans kone Vibeke ansat som henholdsvis skoleleder og lærer.



Den nordiske mytologi for fuld udblæsning i indgangspartiet. Maleren Anette Bruun Hansen satte projektet i gang, børnene gjorde resten.

Samme år begyndte man pludselig at tale om byggeri i den store målestok. Der kom brev fra undervisningsministeriet om bevilling af et statslån, der var søgt omkring ti år tidligere, men som den siddende bestyrelse intet anede om. Men nu var pengene der. I de nærmest følgende år blev lånet forhøjet til 400.000 kr., og det betød, at skolen kunne bygge for 800.000 kr. Det gik stærkt nu.

Midt i al denne dynamik har protokollen glimt fra hverdagen. Blandt de små lysende, at Knud og Vibs har flyttet deres klaver ned i skolen for at udbygge musikundervisningen – og en trist tildragelse, der må ses som en følge af ændringen i elevgrundlaget i og med at Støvring med årene i højere grad var blevet en del af det store bysamfund omkring Aalborg. Problembørnene fulgte med. Hidtil havde det været utænkeligt, at man måtte bortvise en elev, men nu søgtes friskolen også af hjem med såkaldt adfærdsvanskelige børn. På et bestyrelsesmøde juni 1978 fik et enigt lærerråd opfyldt et ønske om bortvisning af en pige i syvende klasse: »Hun ødelægger klasseundervisningen og hun jager groft legestuebørnene. På skoleudflugten opførte hun sig på en sådan måde over for et forældrepar, der har udtalt, at de næppe vil deltage i udflugten en anden gang. Knud og Vibs har gjort alt for at rette forholdene for pigen og for skolen, men forgæves.«

Senere har bestyrelsen bekymringer med store restancer, men det markeres som en bestyrelsesbeslutning, at børn ikke skal opfordres til at forlade skolen, når der er sociale hensyn at tage. Søren Frederiksen ville have været helt enig i den beslutning.

## Svære tider

Der kom et nyt medlem i bestyrelsen på generalforsamlingen august 1978. Det var den første ude fra, en tilflytter fra københavner-forstaden Ballerup, Bent Thomsen, som skolen i de kommende år kom til at høre en hel del til.

»Min kone og jeg kom til Støvring i 1978 med vore to børn, den ældste netop i den skolepligtige alder,« fortæller Bent Thomsen. »Var vi blevet i Ballerup, var han kommet i landets mest børnerige skole, men nu blev det altså Støvring, og det passede os godt, at vi kunne vælge friskolen med de få elever og den tætte skole-hjem kontakt.

Jeg blev valgt ind i bestyrelsen i vores første Støvring-år, og det var netop på den tid, da det begyndte at gå rigtigt stærkt med friskolen. Jeg blev draget ind i hele historien i tæt samarbejde med Flemming Christensen. Vi var begge engageret i industri og handel, og vi var lige optagne af friskolens trivsel. Det fik i det mindste jeg på ørerne for.

Det begyndte med at vi i bestyrelsen fandt det rigtigt at få revideret det forældede lovsæt fra 1964, da skolen blev en selvejende institution, og jeg kom med et par oplæg. Der var stor lydhørhed for denne fornyelse i forbindelse med det byggeprogram, der stod for døren og hermed helt nye fysiske rammer omkring skolevirksomheden, men min måde at kommunikere på kunne ikke accepteres af nogle af forældrene til nye børn i skolen.

Jeg blev valgt til formand 1978 og oplevede en uhyre travl periode med projektering og realisering af det nye skolebyggeri, men det med formandsposten holdt brat op på et bestyrelsesmøde 11. oktober 1981. Jeg fik at vide, at der havde været en underskriftindsamling i gang med det formål at få mig fjernet fra formandsposten. Hvis jeg gik på stedet, ville de 40 underskriftsamlere fravige et krav om en ekstraordinær generalforsamling. Selvfølgelig gik jeg på stedet, men ikke fra forældrekredsen – selv om nogle havde tilkendegivet, at de gerne ville slippe helt for min nærværelse.

Vores børn blev i skolen, og min kone og jeg fortsatte som aktive forældre. Flemming Christensen fortsatte som kasserer, han var simpelthen uundværlig, og bestyrelsesmedlemmet Hans Gamborg overtog formandskabet.

Jeg fik på ørerne som sagt, og det kunne der være god grund til. Vi kom som tilflyttere fra Ballerup og kendte intet til Støvring og hvad der rørte sig dér. Det grundtvig-koldske sagde mig ikke noget, men jeg havde det godt også med folk, der var positive i den retning. Og så har jeg altid haft den vane at udtale mig bramfrit om, hvad jeg mener om sagerne.

Der herskede den gamle praksis på skolen, at børnene bad Fadervor i kor efter morgensangen. Jeg syntes, det var ubehageligt, og jeg udtalte mig imod det. Efter min mening er det stik imod, hvad både Grundtvig og Kold står for og stik imod hele friskoletanken. Det bærende i den gik jeg helt ind for. De bad jo heller ikke i kor i frimenigheden, som jeg i øvrigt intet havde med at gøre.

Det er da godt, hvis man gerne vil bede Fadervor efter morgensangen, men børnene skal ikke gøre det i udenadlært kor. Jeg kaldte det hjernevask, og det var alt for bramfrit sagt. Der var tillige det, at min kone og jeg ikke ville have vor ældste i den børnehaveklasse, der netop var indstiftet på skolen. Han var med sine 6 år tilstrækkeligt moden til første klasse, hvad skolelederen da også vurderede. Men det var galt, syntes adskillige, at en formand sabote-

rede den nye børnehaveklasse. Desuden havde jeg uoverensstemmelser med endnu et bestyrelsesmedlem og en lærer.

Sådan må det være, når meningerne brydes. Det er nyttigt at minde om disse optrin for at kunne forstå, hvordan hverdagen kan belastes på en friskole, og der kom meget mere til, så meget at skolen på et tidspunkt knækkede over i to. Godt en tredjedel af forældrene trak deres børn ud af skolen, netop som vi havde taget det nye skolebyggeri i brug. Vi havde pludselig mistet 21 elever, men det var en kortvarig krise. Godt et år efter var vi oppe på det efter tiden normale elevtal.

Krisen udspillede sig omkring skolelederen Kaj Hansen og hans kone Marie. De kom i 1979 som afløsere af Knud og Vibeke Jørgensen – de navnkundige Knud og Vibs, der fungerede, da min kone og jeg sluttede os til skolen i 1978.

De arbejdede på den linje, skolen havde eksisteret på indtil da, nemlig grundstammen af forældre, der bekendte sig til det grundtvig-koldske i modsætning til de nye, der kunne have en anden opfattelse – f.eks. jeg selv, som Grundtvig og Kold ikke sagde noget.

Men det er for firkantet at se uoverensstemmelserne alene på dette grundlag. Så meget andet spillede ind, uenigheden kan opstå næsten som en naturnødvendighed, når forældre mødes i så dybt et engagement og med så stor medbestemmelse, som det er tilfældet i en friskole. Vi ser det over hele landet. Det er nærvæd en regel, at der skal det store opgør til omkring hvert tiende år.



*På de gode dage (og de dårlige med, hvis de ikke er for dårlige) sker der altid noget godt i sandkassen.*

Begyndelsen til alt det ulykkelige – for udgangen *blev* ulykkelig – var at Kaj Hansens kone Marie kom i dyb konflikt med en af lærerne. Til sidst kunne de slet ikke tale sammen, og det forbitrede klimaet i hele lærerkollegiet, der på det tidspunkt talte seks pædagoger. Kaj gjorde sig store anstrengelser for at mægle, men det var ham ikke muligt.«

Forhandlingsprotokollen skildrer det ekstraordinære bestyrelsesmøde, der strakte sig over 28. 29. og 30. maj 1982. Kaj Hansen meddelte, at uenigheden i lærergruppen fortsat var uløselig.

Dansk Friskoleforenings forligsnævn blev tilkaldt og konstaterede, at der var brist hele vejen igennem. Efter nævnets opfattelse havde Kaj Hansens arbejdsopgaver ikke været tilstrækkeligt klart aftalt. Han havde haft svært ved at udføre sit arbejde, fordi han aldrig havde fået de beføjelser, som en skoleleder normalt har.

Forligsnævnet vurderede tilsvarende, at bestyrelsen havde vist manglende evne/vilje til klart at formulere undervisningslinjen. Forligsnævnet konstaterede, at det var umuligt at opnå mægling eller forlig på nuværende tidspunkt, men man så hen til den ekstraordinære generalforsamling, fordi bestyrelsen havde »antydnet visse muligheder«.

Men der var intet positivt at hente. Generalforsamlingen blev den mest frustrerede og ulykkelige i friskolens historie. Kaj Hansen havde slet ikke ordet. Han bad om, at bisidder Bent Østergaard, Åbybro, måtte tale på hans vegne.

Debatten var bevæget, flere fandt, at man gjorde Kaj Hansen blodig uret, andre at det var på tide, at både han og hans kone gik, så man kunne få ordnede forhold tilbage.



Matematik med mellemste klasstrin. Jens Møgelmoose underviser.

Uroen fortsatte. Kaj Hansen opponerede voldsomt mod bestyrelsen, og på et ekstraordinært bestyrelsesmøde 30. august 1982 blev skolelederen suspenderet – »for skolens fremtids skyld«.

Der skulle endnu en ekstraordinær generalforsamling til. Fronterne var trukket skarpt op, og resultatet blev, at suspenderingen af Kaj Hansen blev stadfæstet. Det var den gamle kerne, der kørte skolen videre bortset fra et par hjem, der fulgte mindretallet omkring Kaj Hansen og tog børnene ud, men ellers tilhørte mindretallet stort set de nytilkomne.

Men de to grupperinger kan ikke ses som for eller imod den grundtvig-koldske livsholdning. Det var dybere set en uenighed om, hvad skolen i det hele taget skulle stå for, og hvor dårligt eller godt bestyrelsen forstod at håndtere forældrekredsens absolutte indflydelse.

Hans Gamborg, selv medlem af frimenigheden, husker i dag, at et af de forhold, der skilte dybest, var bestyrelsens beslutning om at indføre en systematisk vurdering i form af prøver på de ældre elevers kundskabsniveau til styrkelse af undervisningen også med henblik på elevernes overgang til et videregående skoleforløb uden for friskolen. Det var et brud på et af friskolens dybeste principper.

Kaj Hansen, der også var medlem af frimenigheden, var meget aktiv for, at de 21 udmeldte børn kunne komme samlet ind i Karensminde skolen, uanset at de ikke hørte til skoledistriktet.



*Ældste klassetrin arbejder med projekt Danmarkskort til parkeringspladsen.*



Blandt de medlemmer af skolekredsen, der trak sig i protest, var friskolens tidligere tilsynsførende, frimenighedspræsten Helge Noe Nygaard. Også han fandt, at bestyrelsen havde gjort Kaj stor uret.

På følgende bestyrelsesmøde blev lærer Ulrik Petersen konstitueret som leder – og den omstridte lærer blev opsagt pr. anbefalet brev.

Hvad angår det grundvig-koldske er det betegnende, at skolen ikke hidtil havde haft brug for at få sit tilhørsforhold lovfæset. Det var en selvfølge. Men 25. marts 1982 fik formanden Hans Gamborg generalforsamlingens vedtagelse af en udvidelse af vedtægternes paragraf 2: »Institutionens formål er på grundvig-koldsk grundlag at drive forskole med tilhørende 10. klasse og børnehaveklasse«.

Vi vender tilbage til Ballerup-indvandrerens Bent Thomsen, der brat forlod sin formandspost og hermed bestyrelsen på grund af den omtalte underskriftindsamling. Det var 11. oktober 1981. Det varede til 1983, da han blev valgt som suppleant til bestyrelsen for samme år at indtræde som kasserer. Hans hidtidige nære arbejdsfælle i bestyrelsen, Flemming Christensen, fik al sin tid beslægtet af egen forretning. Arbejdsfællen Bent var faktisk selvskreven til posten.

»Jeg var ikke med i bestyrelsen, da skolen fik meddelelsen fra undervisningsministeriet om det bevilgede statslån,« fortæller Bent Thomsen, »men jeg blev indvalgt samme år, og



*Mellegruppen får individuel undervisning af Solveig Højmark og Grete Pedersen.*

da fik vi virkelig travlt. Flemming Christensen var som sagt kasserer, og sammen med den øvrige bestyrelse fik vi et byggeprojekt op at stå. Det var her og nu. Bestyrelsen blev faktisk taget med bukserne nede om hælene, da man modtog dette vidunderlige ministerielle budskab. Bestyrelsen anede intet på forhånd, men når pengene er der, skal de bruges. Der kan gå endnu en halv snes år, hvis man tøver. Der var nok om budet – og vi trængte hårdt til flere elever og hermed til udvidelse. Skolen havde i flere år kørt på dispensation, for der var mindre tilslutning – lige omkring en snes elever – end der kræves for at opnå statstilskud.

I første etape havde vi planlagt et stort lokale med foldevæg og scene. Det gav variationsmuligheder i den daglige undervisning. Hertil toilet, formningslokale og skolekøkken. Vi bevarede de to klasselokaler og depotrummet i den gamle træpavillon.

Flemming Christensen og jeg arbejdede hele sommerferien på at støbe fundament, og Flemming lagde maskiner og sin tekniske begavelse til. Vi fik storslået hjælp fra forældrene. Alt, hvad de ydede af arbejdskraft (selvfølgelig gratis, men til en kontant værdi af ca. 200.000 kr.) fik vi godkendt i undervisningsministeriet, og de penge kunne vi bogføre som værdi.

Det handlede ikke blot om forældrene. Der trivedes og trives stadig en skolekreds og en støttekreds af folk, der havde haft eller som skulle have børn i skolen. Den slags bagland er blandt friskolens store værdier. Det gælder mere end det rent økonomiske, men det er jo de rede penge, der falder i øjnene, og det var ikke så små formuer, forældrene tjente ind gennem de julemarkeder og loppemarkeder, der blev sat i gang i en tid, da vi (også) manglede penge.

Under stor festivitas og offentlig bevågenhed indviede vi første etape november 1979, og kloge af erfaring kunne vi straks indsende ansøgning om statslån til anden etape, der blev væsentligt forbedret hen ad vejen i forhold til vores planlægning. Vi havde ikke behov for gymnastiksal, fordi vi havde gode aftaler med højskolen og kommuneskolen, men det blev til den meget bedre løsning med sportshal og det flotte overdækkede gangparti plus musiklokale med instrumenter. Hele herligheden, det vil sige den skole, vi kender i dag, kunne tages i brug juni 1992.

At nævne fortidige beløb er en abstrakt sag, men i jubilæumsåret siger det alligevel noget, at tilbygningen stod i 4,2 mill. kr. i en bæredygtig økonomi. Mere konkret er at huske, at 45 forældrepar knoklede for at vi kunne komme så langt.«

## Nye folk, nye skikke

Det er paradoksalt, at friskolen oplever den mørke periode med de stærke og følelseladede opgør og den dybe splittelse midt i sin stærkeste udviklingsperiode, både hvad angår de fysiske rammer og elevtilgangen.

Ole Buus Larsen afløste Hans Gamborg som formand marts 1983. Man var tilbage i smult vande, krisen med elevflugten var overstået, og nu skulle det igen gå fremad, stille og roligt.

»Det var med den hensigt, jeg gik ind på at lade mig vælge til formand,« husker Ole Buus Larsen, der på det tidspunkt havde været med i bestyrelsen et år. »Vi skulle skabe ro, det var ikke tid til store armbevægelser, økonomisk eller på anden måde. Tiden var til planlægning, og den viste sig at være holdbar og bæredygtig.«

Med Ole Buus Larsens afløser 1986 rykkede den første akademiker ind på formandsposten. Han er læge og af lige så fjern oprindelse som den tidligere nævnte »indvandrer« fra Balle-rup. René Aubertin kom fra København og hans kone og han valgte Støvring Friskole til deres børn, da de flyttede til området.

»Jeg havde og har intet forhold til Grundtvig og Kold,« siger René Aubertin. »Men min holdning til livet er egentlig grundtvig-koldsk. Religiøsitet er så mange ting med lige så mange vinkler på etik og moral.

Min kone og jeg valgte friskolen, fordi den har den bekvemme størrelse og bygger på et frisind og en folkelighed, som vi deler af tilsvarende overbevisning. Hermed følger den forældreindflydelse, der er friskolens grundlag.

Vi kom ind midt i al den halløj, der var ved at vende op og ned på skolen. Vi stod uforstående og trådte tre skridt tilbage. Men vel, vi havde valgt, og så blev vi.

Jeg var med til den ekstraordinære generalforsamling 1982, som for mig at se var helt kaotisk. Det var svært at sætte sig ind i sagen, men jeg syntes, det handlede meget om fordomme på den ene facon og på den anden og den tredie. Man var der henne, hvor man havde trådt hinanden så meget over tærne, at det udartede så personligt, at nogle var nødt til at gå fra det hele.

Men vi kom i smult vande med Ole Buus Larsen på formandsposten, og da han gik 1986, fik jeg, der havde været med i bestyrelsen siden 1983, det hele smidt i hovedet. For Ulrik Petersen og mig gjaldt det om at fortsætte den gode, fremadskridende linje, som Ole havde lagt.

Vi stod jo midt i den store udbygningsperiode. Første etape med skolens første egne mursten, var taget i brug 1979. Vi fik nedsat et byggeudvalg, der skulle realisere sidste etape. Det var folk, som vidste, hvad det handlede om, og som kunne arbejde målbevidst.

Flemming Christensen og Bent Thomsen var selvskrevne i så henseende. En anden blandt de uundværlige var Børge Schön Christensen, nu medlem af støttekredsen og far til tidligere elever. Han kunne nivellere og køre den gravko, som Flemming Christensen skaffede til veje. Børge og hans kone blev for resten æresmedlemmer af støttekredsen, så man forstår, at deres indsats bestod af mere end at køre gravko.

Vi var afhængige af statsmidler, men det var svært at få pengene hjem. Industrimanden Flemming rejste over til undervisningsministeriet og slog i bordet så fornuftigt og meningsfuldt (og tilstrækkeligt hårdt), at pengene kom til tiden.

Med hensyn til frimenigheden oplevede jeg, at skolen tog en vis afstand i de år, vi taler om her. Jeg oplevede ikke mindst, at folk, der engagerer sig i friskolen, er folk med personlighed og holdning. Men det kunne knibe gevaldigt med den gensidige forståelse, og så er det op til formanden at få det til at fungere, så folk ikke taler forbi hinanden. Kompromis'et kan blive en livsnødvendighed, hvis frisindet og åbenheden skal praktiseres i det daglige skolearbejde.

Vi fik f.eks. den udfordring, at forældre til såkaldte problembørn bankede på. Friskolen er ikke en særskole for adfærdsvanskelige eller meget læsetunge, men vi skal have plads også til sådanne børn. Det blev aldrig til ret mange, men vi måtte også sige nej nogle gange, og det er svært at sige nej i en friskole.

Under tiden gik bølgerne højt i lokalsamfundet omkring friskolen. Dagspressen blev med ikke ringe dramatik blandet ind i et opgør mellem friskolen og Støvring kommune i 1988. Baggrunden var et afslag fra kommunen på ansøgning om tilskud til undervisning og kulturelle formål. Det blev refereret stort, for afslaget var et udtryk for borgerlig splittelse i byrådet – og hvem, der stemte imod, var Venstre-medlemmer og hermed borgmesteren.



*Børnehaveklassen botaniserer – eller har de det bare dejligt i overdådigheden af mælkebøtter.*

Det var for groft for Flemming Christensen, der i Aalborg Stiftstidende rettede et rasende angreb på venstrefolkene i byrådet, det parti, der i de svære pionérår havde stået på friskolens side.

Den helt kuriøse udgang blev en énmands-happening fra Flemmings side. Han sammen-tømrede en træhest, som han stillede op foran rådhuset. Krikken var forsynet med en plakat, underskrevet Flemming: »På denne hest bør Venstres byrådsgruppe ride for et have svigtet sine holdninger.«

Folk fra kommunen fjernede omgående det stygge dyr, men pressefotografen fik da tid til sit billede. Mon ikke han var orienteret på forhånd?

Folk morede sig, og følgende år fik vi pengene.

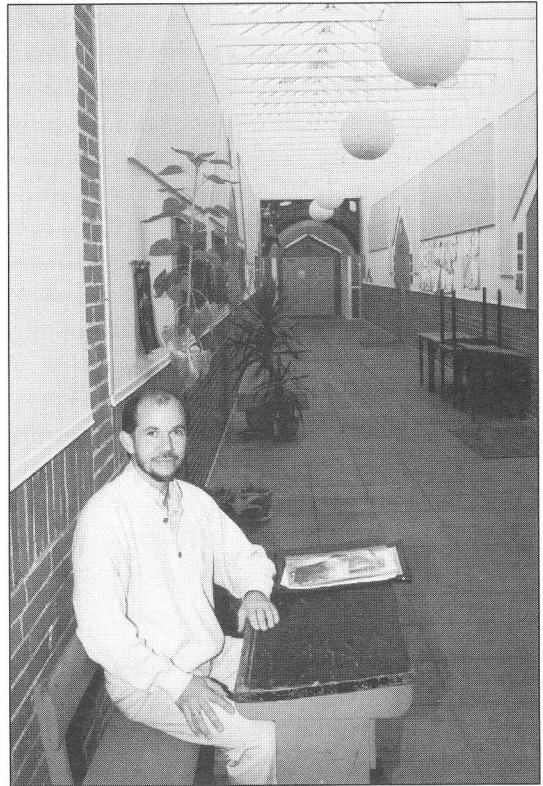
Skal vi huske en lille munter, men typisk detalje: Skolen havde fået et fint lille logo, der viste en elev på en af de gamle pulte. Vi skulle jo ikke glemme, at det var en gammel skole. Den lille friskoledreng havde fingeren oppe. Til 90 års jubilæet blev logoet fornyet. Det var den samme dreng på den samme pult, lidt sikrere stiliseret, men han havde fingeren nede. Det havde været drøftet i bestyrelsen. Man syntes, at den oprakte finger smagte for meget af terpning! Velgørende var det, at der også var tid til humor.«

## Friskolen i dag

Vi er nået frem til nutiden. Jens Møgelmoese afløste Ulrik Petersen som skoleleder i 1997. Det var vemodigt at skulle tage afsked med Ulrik Petersen efter en mangeårig indsats både som lærer og skoleleder, en af de personligheder, der har sin betydelige andel i friskolens udvikling og trivsel.

Hans indsats var forbundet med den udvikling, der gjorde Støvring Friskole til en moderne skole i tidssvarende rammer med det lyse og det åbne som fornemste særpræg. Skolen, som vi ser den ved 100 års jubilæet, er udtryk for skiftende bestyrelsers initiativer og gode ideer fra træpavillonen blev indviet 1971 og frem til det, vi kalder friskolens første selvejede mursten. På de foregående sider er der gjort rede for omstændighederne omkring denne trinvis udvikling med foreldrekrædsens slidsomme og rent håndgribelige medvirken.

Skolekomplekset på Grangaardsvej er ramme om en lille skole, og sådan har det altid været. Ingen ønsker det anderledes, men den må nu gerne blive *noget større* hvad angår antal elever.



*Skoleleder Jens Møgelmoese i den centrale ovenlysning ved et af friskolens gamle skoleborde.*

Det er efter smag og behag, om man skal kalde den landets smukkeste friskole, som den ligger dér i den grønne lysning som nabo til sine ophav, frimenighedskirken og højskolen. Men den er i hvert fald i sin brogede mangfoldighed blandt de mest hensigtsmæssige hvad angår idé og indretning.

Den fortsatte rolige fremgang gik videre med Lisbeth Jensen på formandsposten (1989-1992) og efter hende Mogens Strange, der fungerede kun et halvt år, fordi han tjenstligt rejste til Ukraine.

Alice Hansen blev formand 1993, og udviklingen fortsatte på det pædagogiske område og i en periode også på det økonomiske. Det sidste hang sammen med, at Veggerby Friskole lukkede, og 5-6 elever her fra flyttede til Støvring – i en periode, der ellers havde været præget af fald i elevtallet. Det var en fremgang på kort sigt. De nye elever befandt sig på de ældste klassetrin og forlod hurtigt skolen.

Nedgangslinjen fortsatte. Stemningen på skolen blev dårlig, og lærerkollegiet var præget af utryghed og stress. En væsentlig årsag hertil var sikkert de drastiske ændringer, der skete i skoleleder Ulrik Petersens personlige forhold.

Et af friskolens kendetegn har altid været dens rummelighed og tolerance i forhold til elevernes meget forskellige baggrund. Der er adskillige opmuntrende eksempler på, hvordan elever med problemer på andre skoler har kunnet stortrives i friskolen, og det skyldtes ikke mindst Ulrik Petersens pædagogiske og menneskelige evner.

I de seneste år under Ulrik Petersens ledelse opstod et misforhold i denne henseende. Friskolen modtog alt for mange elever med specielle behov, som lå uden for, hvad skolen med rimelighed havde mulighed for at dække. Problemer og konflikter kom til at præge hverdagen. Det tærede på resurserne, og flere hjem trak deres børn ud af skolen.

Adskillige forhold pegede efterhånden i retning af, at Støvring Friskole havde fået et ledelsesmæssigt problem, og den stigende utilfredshed blandt forældrene gjorde det nød-



*Rie Langkjær holder staveøvelse med de små – på et tæppe i det grønne, en af de få gode dage det lod sig gøre i den våde jubilæumssommer.*

vendigt med drastiske ændringer. Ulrik Petersen var ikke enig i disse betragtninger, og uoverensstemmelserne kulminerede med en ekstraordinær generalforsamling 27. februar 1997, hvor det med stort flertal blev vedtaget at afskedige Ulrik Petersen.

Et af forældrekredsens medlemmer, Ole Olesen, blev valgt til dirigent, men inden han sagde ja til opgaven, ønskede han følgende linjer ført til protokols, og de siger det hele om friskolens øjeblikkelige situation:

»Jeg synes, det er en alvorlig sag at afskedige Ulrik. Men det er også en alvorlig sag at lade skolen mistrives så meget, som den har gjort. Det, vi er sammen om, handler om vore børn. De kan ikke vælge og beslutte noget selv. Men de kan lide under, at vi voksne ikke leder skolen ordentligt, og vi har ladet den lide længe nok. Hvis vi ikke løser opgaven at få skolen til at trives, skal ca. 40 børn skifte skole. Jeg er bange for, at nogen ikke vil respektere hensynet til børnene, men gå mere op i juristeriet. Derfor er jeg nødt til at starte opgaven som dirigent med at være pænt, selv om det er mig dybt imod. Ønsker I mig som dirigent på denne baggrund, tager jeg opgaven.«

Det ønskede både bestyrelse og generalforsamling, og i protokollen kan vi læse, at stemningen på lærerværelset efterfølgende var blevet bedre end længe, og at børnene reagerede positivt.

Efter generalforsamlingen vedtog bestyrelsen og lærerne hurtigt en handlingsplan. Det væsentligste punkt var naturligvis ansættelsen af en ny skoleleder, og valget faldt som nævnt på den alsidigt uddannede Jens Møgelmoose. Et andet element i handlingsplanen åbnede mulighed for, at elever, som måtte ønske det, kunne aflægge statskontrollerede prøver på friskolen. Formålet med ændringen var at imødekomme de forældre og elever, som kunne se fordelene ved friskoleformen, men som alligevel ønskede en mulighed for at kunne aflægge prøve. Derfor blev det vedtaget, at Støvring Friskole fremover skulle kunne tilbyde statskontrollerede prøver. Men uanset om en elev valgte prøven, skulle dette ikke erstatte den traditionelle udtalelse fra de lærere, der jo kender børnene ud og ind, en udtalelse, som af mange tillægges større betydning end karaktertal.

Den opmærksomme læser vil nok studse over, at bestyrelsen besluttede at indføre de omstridte prøver allerede i 1982 (se side 34) men de blev ikke realiseret – før den nye handlingsplan gjorde dem til virkelighed 15 år senere.



Lertøj og udplantning i skolegården.



Tilbage er spørgsmålet, hvordan det er gået med skolens forhold til den grundtvig-koldske holdning og i samme forbindelse Støvring Frimenighed. Det sidste gav sig selv. Frimenigheden blev opløst i 1995, fordi der ikke var tilstrækkelig fornyelse af medlemmer.

Der var kraftige, men forgæves røster i friskolekredsen den gang med ønske om, at friskolen overtog kirken til skoleformål, men også til udnyttelse i skikkelse af det kulturhus, som kirken er i dag i Støvring Højskoles regi.

»Men det grundtvig-koldske lever videre i friskolen,« siger Alice Hansen, formand fra 1992 til 1996. »Det er sket på en anden måde, for det er rigtigt, at friskolen tog afstand til frimenigheden og hvad den stod for. Vi blev til noget andet, som tiden gik. Men det gælder stadig frisindet og folkeligheden på et kristent grundlag.

Det er ganske træffende, at den aktion, som Bent Thomsen satte i gang, da han var formand – med et krav om, at børnene ikke skulle bede Fadervor i kor efter morgensangen – aldrig blev ført ud i livet (se side 31). Han kaldte det hjernevask, at børnene skulle remse en bøn i kor, og at det var helt ude af trit med det, som Grundtvig-Kold stod for. En hård diskussion fulgte oven på den aktion, men det var før min tid i skolekredsen og noget, jeg først hører om nu. Men træffende er det, for det hele blev faktisk glemt. Børnene har siden sagt, og de siger stadig, Fadervor i kor efter morgensangen. Men de, der hellere vil tie stille, gør selvfølgelig det.

Vi har en skole, hvor vi af al magt vil have det sådan, at vi kan tale med hinanden om ting, vi er uenige om og vise tolerance, når vi skal nå et resultat på trods af uenigheden. Historien viser, at det til tider har knebet kolossalt med den tolerance, for det handler om levende mennesker. Men kravet til tolerancen er vi enge om og tilsvarende viljen til at finde frem til det, der kan bære vores skole – ejet af forældrene og bestemt af forældrene via de folk, de vælger til at undervise og administrere.

Hvad angår det kristelige skolegrundlag tror jeg faktisk, at det er Kold mere end Grundtvig. Det var friskolen, der udviklede sig af Kolds virke – inspireret af Grundtvig, men realiseret af Kold. Det drejer sig om meget mere end friskolen. Fagfolk siger, at den danske folkeskole ville have været en anden i dag, hvis Kold ikke havde levet.«

Hvad er Støvring Friskole så blevet til? Vi sidder i lærerværelset, hvor pædagogerne, formanden Martin Christensen og sekretæren Annette Enevoldsen netop har tilendebragt det store status- og planlægningsmøde inden skolestart nr. 100. I den bemærkelsesværdige anledning prøver vi at sætte ord på, hvad skolen er og vil i dag.

Til en begyndelse må vi konstatere, at det bemærkelsesværdige ikke ligger i elevtallet. »Der er tilmeldt 34 til det nye skoleår, siger skolelederen Jens Møgellose. »Nu har vi 8 i yngste klasse mod 3 sidste år. Det går den rigtige vej. Rent fysisk har skolen plads til 100 børn, men vi ønsker ikke mere end maksimalt 60-70, og det er frem for alt af økonomiske grunde.

Vi er tilfredse med arbejdsvilkårene, og børnene giver i deres dagligdag udtryk for, at de trives i deres skole og har det godt med den. Men flere elever giver selvfølgelig bedre økonomi og hermed flere muligheder. Vi har sat en øvre grænse, fordi vi ikke ønsker flere end 15 elever på hvert niveau. Med niveauet forstår vi en gruppe, der – som nu – rummer to eller tre klassetrin, men det tal pr. klassetrin vil selvfølgelig variere i forhold til elevantallet.

Forsamlingen omkring bordet i dag er også til at overse. Blandt de seks (plus formanden) er skolelederen siden 1. august 1997, Jens Møgelmoose, den eneste i lærerkollegiet, der har en fortid i folkeskolen og hermed er seminarieuddannet på den statsautoriserede facon. Men det var inden, han kunne vide, at han ville ende i efterskole- og friskoleverdenen.

Der er intet misforhold til folkeskolen her i huset. Man går ud fra en læseplan, der sikrer, at eleverne får en undervisning, der i det faglige står mål med folkeskolens, det vil sige samme fag og tilsvarende timetal som det, der foreslås i undervisningsministeriets vejledende planer. Det er ikke nok at sige »det samme« som folkeskolen. Børnene får *mere* i friskolen, måske som følge af de ansattes baggrund.

På en enkelt undtagelse nær har lærerne her hentet deres uddannelse på den fri lærerskole i Ollerup eller Elbæk, og det vil sige en del af uddannelsen. En friskolelærer har som regel en langt bredere uddannelse/livserfaring, der ikke kan udtrykkes med karakter-tal.

Et eksempel på undervisningstilbuddet på Støvring Friskole, er den overbygning, der er indført i jubilæumsåret. Der arbejdes som nævnt med alle folkeskolens boglige fag også på det høje niveau, men der lægges i undervisningen større vægt på elevernes selvstændige projektarbejder, end det er skikken i folkeskolen.

Fornylig var der en del forbløffelse i skolens omgivelser over et »vulkanudbrud« på græsplanen bag skolen. Eleverne fra overbygningen havde konstrueret en ganske præsentabel vulkan og fremprovokeret dens harmløse »udbrud« ved hjælp af diverse kemikalier, som de havde blandet i forbindelse med undervisningen i naturfag.



*Det er altså temmeligt skægt, hvad han har fundet på her.*

Det er et af eksemplerne på en eksakt og gennemkontrolleret undervisning, der har det helt åbenbare formål samtidig at give underholdning og spænding, kombineret med et praktisk greb om tingene.

Eleverne engagerer sig i undervisningen på tværs af de én gang stipulerede rammer. Det handler om sammenhæng i tilværelsen. Læren om den sag, man koncentrerer sig om lige nu plus alt det, der følger med, rummes ikke i så og så mange 45 minutters lektioner. Engagemnet og den glæde og spænding, der er forbundet med den øjeblikkelige oplevelse, rækker langt videre.

Ved samme lejlighed dementeres en af de gamle påstande omkring friskolen, dette at man fik fortalt og udviklet så vidunderligt meget til gavn for resten af livet – men at man rent faktisk ikke fik lært nok af det konkrete. De huller skulle fyldes ud, når eller hvis, man fik brug for en videregående uddannelse!

I dag er det et faktum, at friskoleeleverne i gennemsnit scorer topkarakterer, når de en dag stilles over for sådanne vilkår i deres videregående uddannelse.

Tilbage til lærerkollegiet i dag. Her ved bordet har vi foruden skolelederen alderspræsidenten Solveig Højmark, der har været ansat ved Støvring Friskole siden 1981, Rie Langkjær (siden 1984), Grete Pedersen (siden 1994) og Nanna Schiøttz. Den sidste nyansat som vikar for Lone Amanda Iversen, der har orlov i år. Lone har været ansat på skolen siden 1986.



Lærerværelset i arbejdstøjet efter skolestart 1998 med formanden Martin Christensen på besøg. Han sidder til venstre mellem Rie Langkjær og sekretæren Annette Enevoldsen. På den anden side af bordet fra venstre Solveig Højmark, Grete Pedersen, Jens Møgelmoose og Nanna Schiøttz.

Endelig – men bestemt ikke mindst – sekretæren Annette Enevoldsen, der har levet tæt på friskolen, siden det ældste af børnene blev tilmeldt 1982. Året efter blev hun indvalgt i bestyrelsen og virkede i 11 år som kasserer, indtil hun i 1995 blev skolens sekretær. Frivillig, som man siger. Men siden 1997 har hun været på lønningslisten. Annette Enevoldsen er simpelthen skolens røde tråd.

Når vi skal tale om, hvad der er det særlige ved friskolen og dens funktion i dag, kommer vi ikke uden om, hvad der er bekræftet igen og igen i dette skrift: Det grundtvig-koldske. Men børnenes forældre behøver ikke at være af den slags, mange er det over hovedet ikke. Nogle er det tværtimod. Men de står sammen om skolens bærende idé, dette at hver elev oplever sig selv som et selvstændigt menneske. Lærerne har kig på de specielle evner hos hvert enkelt barn og gør noget for at udvikle dem. Blandt de gode redskaber er netop den løse opdeling efter årgange. Man går fremad i det tempo, der passer den enkelte elev bedst.

»Skolen hylder ikke den fordom,« siger Jens Møgelmoose, »at børn, der tilfældigvis er født samme år, skal kunne præstere lige meget og netop det, som læseplanudvalget i sin visdom har fundet rimeligt for pågældende klassetrin. Ingen bremses, fordi de er nået »for langt«, lige så lidt som nogen paces frem.«

Vi må også tale om de højdepunkter, der forgylder hverdagen. Det gælder en tradition, der er gået i arv gennem hele historien, men som hver ny generation præger på sin måde:

Blandt de ældgamle højdepunkter er juletræsfesten. Den foregår efter samme opskrift som altid med sanglege og historier. I gamle dage sad Søren Fredriksen ved træet og for-



*Lucia til jul med lys og juletræ i højskolens teatersal (1984).*

talte, og historien er stadig et fast samlingspunkt, men julemanden med godteposerne i sin sæk er kommet til. Det svenske Lucia-optog, der blev moderne herhjemme efter Anden Verdenskrig, skal vi heller ikke savne.

En nydannelse er den opgavefordeling, der har præget friskolens festlige begivenheder i nyere tid. Klasserne tager sig på skift af opgaverne, og de forældre, der hører til den udvalgte klasse, leverer for eksempel det store kagebord til juletræsfesten.

Til fastelavnsfesten møder børnene og lærerne fra morgenstunden i særdeles udspekulerede påklædninger. Når vi har slået katten af tønden, samles vi i dobbeltlokalet, og så leger vi. Børnene leger jo hver dag, men til fastelavnsfesten er det lærerne, der står for legene, og vi skal få lov til at opdage, at det er de slet ikke så dumme til. Det er igen de gamle sanglege, som forældrene og bedsteforældrene husker fra deres tid i friskolen, men tiderne går, og det allernyeste på markedet mangler ikke.

Vi drikker kakao og spiser (samt bider til) fastelavnsboller og så det meget væsentlige, at vi bliver set efter i sømmene, hvad angår dragterne. Store og små går promenade med pragten, og der uddeles beundring/kritik efter fortjeneste.

Noget forholdsvis nyt er sommerfesten, der slutter skoleåret. Det gælder igen forældrene til den klasse, der er udset. Elever og lærere underholder, og så bænker man sig ved de borde, som forældrene har sat op. De kommer hver især med deres bidrag til måltidet. Opfindsomheden er stor, det er udsøgte sager, der sættes på det store tag-selv-bord, og ikke mindst børnene er særdeles optagne af udvalget. Det er ikke de store udskjelser, men det er så



*Friskolens elever kort efter skolestart 1998.*

lækkert og opfindsomt. Sådan morede de sig jo ikke i friskolen for at par generationer siden. Levedygtig tradition er noget, der fornyer sig.

Sommerudflugten, der står i mindets glans, har fået en ny udformning, og den har Jens Møgelmoose sin store andel i. Udflugten ligger fast på andendagen efter skoleårets start, og det har vakt skepsis, at børnene skal på udflugt bare én dag, efter at de er kommet igang.

Hensigten er at ryste sammen – de nye, der begynder i skolen med de kammerater, der allerede går her. Udflugten foregår i egen bus – med den begrænsning, at vi ikke *har* nogen, men lejer én uden fører, og det er så praktisk, at den berejste skoleleder har stort kørekort. Så ruller vi sammen ud i naturen på sædvanlig skovtur-manér og ender hjemme hos skolelederen med is i haven.

Lejrskolen er en anden af de årlige begivenheder med en uge ud af huset. Vi opsøger hvert år et nyt område, der kan huse os, og som vi kan bruge til oplevelse og motivation i den daglige undervisning.

Lejrskolen følges af det berømte loppemarked, som forældrene tager sig af. Skolen er ikke til at kende, når vi kommer hjem. Alt er parat til det store kræmmerfremstød, som forældrene og deres børn har forberedt i lang tid. En gang handlede det frem for alt om at tjene penge til skolens drift. Det er stadig et godt formål, men indtjeningen betyder ikke længere så meget i helheden. Nu handler det mere om et socialt samvær og initiativ for voksne og børn – ligesom julemarkedet, et andet merkantilt foretagende, der drejer sig om alle de herligheder, som børn og forældre med stor kreativitet fremstiller og sælger til skolens gavn.

En tradition, der har 12 år bag sig, gælder et påfund, der opstod på de to ældste klassetrin: »Kunne det ikke være godt at se noget til dem, der var *vores* store kammerater, da vi var de små!«

Solveig Højmark hjælper med adresserne, og så indkalder de store elever kammeraterne fra de to senest »forhenværende« årgange. Sammenkomsten finder sted på skolen, indbydterne står selv for hele arrangementet iberegnet bespisningen, og sådan er det foregået en gang i januar-februar gennem de sidste 12 år med deltagelse af 30-35 – såvel nuværende som forhenværende kammerater.

En festlighed, der står lige for døren, når dette jubilæumsskrift udkommer, gentager sig hvert år sidst i oktober, og det siger sig selv, at det bliver noget helt særligt i 1998.

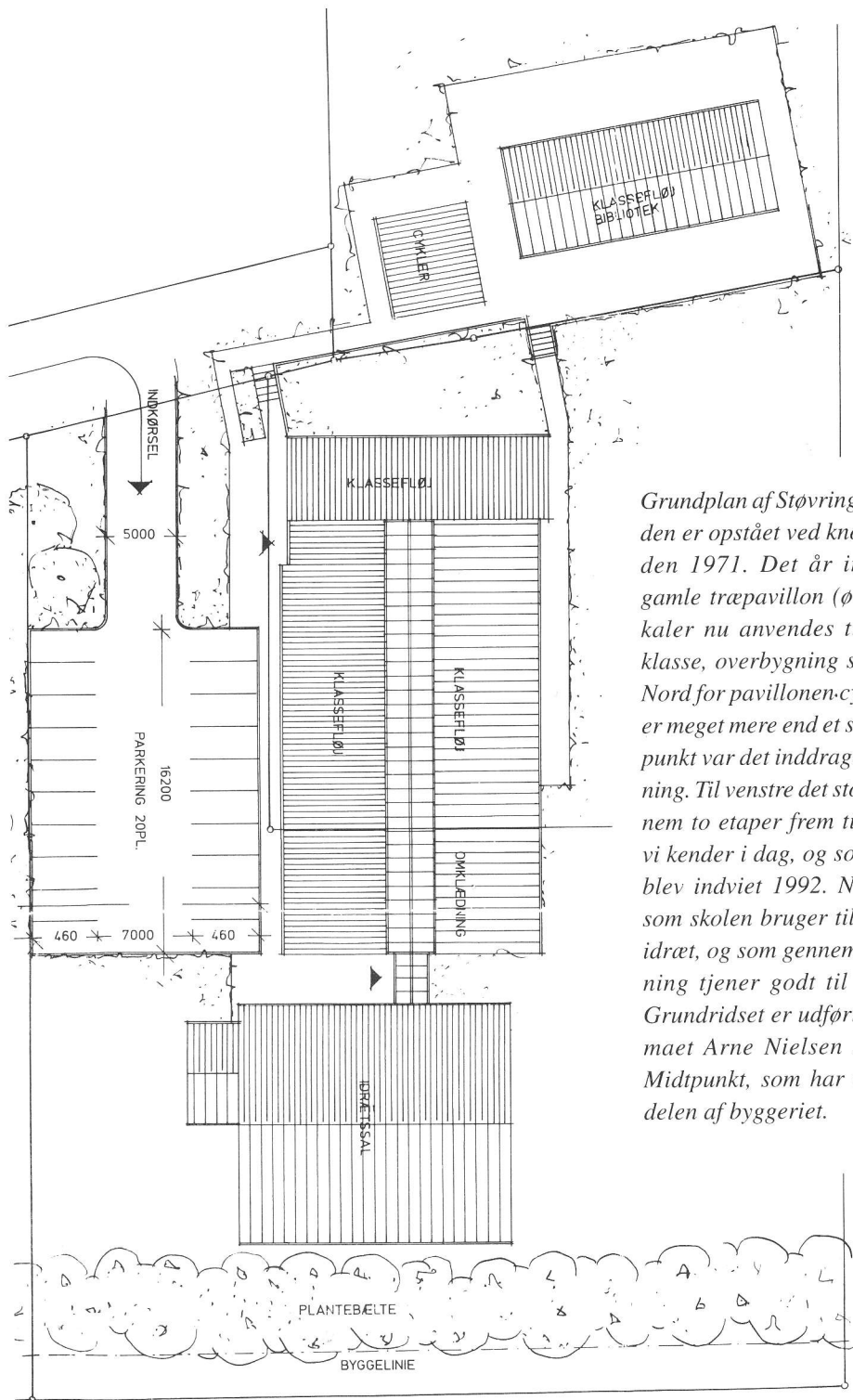
Forbindelsen mellem skolen og hjemmene er på dagsordenen uafbrudt. På den led må vi i blandt de nyere tiltag huske det ugebrev, der er blevet en fast bestanddel i arbejdet. Det supplerer den oprindelige skoleavis, og når det drejer sig om årets festlige højdepunkter, er disse to medier selvfølgelig af den aller største betydning.

På Støvring Friskole efterleves en anti-jante lov (jævnfør den tilsvarende fra friskolens tidlige historie side 10) der helt enkelt fortæller, hvad børnene har at forholde sig til i deres skole. Her er lovens ti paragraffer med modsat fortegn i forhold til Axel Sandemoses ti klassiske:

1. Du skal vide, at vi andre regner med dig.
2. Du må indse, at mindst fire-fem mennesker – dine nærmeste – er helt afhængige af dig.
3. Du skal vide, at vi ved, at der er noget godt og værdifuldt i dig, som vi har brug for.

4. *Du skal vide, at du har nogle menneskelige egenskaber, som vi holder af.*
5. *Du skal vide, at vi andre også kender til at føle os betydningsløse, værdiløse, ensomme og mislykkede.*
6. *Du skal vide, at du hører sammen med os.*
7. *Du skal vide, at vi vil gøre noget for dig.*
8. *Du skal tro, at dit eget liv og vort samfunds beståen er meget afhængig af din indsats.*
9. *Vi – du og jeg – kan løse problemerne i fællesskab.*
10. *Og derfor skal du stole på, at du dur til noget.*

Vi kender Christen Kold og Søren Frederiksen på disse ord. Det handler jo om 100 år. Så nikker vi også til skolens adresse: Grangaardsvej, opkaldt efter Søren's gamle kampestensgård, hvor han drev sin private friskole. Og vi sender en hilsen fra Pauline. Med sine 74 år er hun den ældste, der har haft skolen som sin tilværelse, så længe hun kan huske. Pauline og Julius (Jonassen, men det husker de færreste) gjorde rent i skolen og ordnede alt det praktiske. Julius mistede vi for flere år siden, men Pauline bor stadig i sit kampestenshus ved siden af frimenighedskirken. I hendes unge dage boede hendes forældre i den anden ende af huset med tilsvarende funktioner. I disse var også iberegnet en aldrig hvilende gæstfrihed for børn og lærere, der læskede og delikaterede sig i hendes køkken. Når vi skal tænke på bestandigheden omkring Støvring Friskole, er det godt at huske Pauline og Julius.



Grundplan af Støvring Friskole, som den er opstået ved knopskydning siden 1971. Det år indviedes den gamle træpavillon (øverst) hvis lokaler nu anvendes til børnehaveklasse, overbygning samt bibliotek. Nord for pavillon-cykelsturet, der er meget mere end et skur. På et tidspunkt var det inddraget til undervisning. Til venstre det store spring gennem to etager frem til den friskole, vi kender i dag, og som i sin helhed blev indviet 1992. Nederst hallen, som skolen bruger til gymnastik og idræt, og som gennem hyppig udlejning tjener godt til skolens drift. Grundridset er udført af arkitektfirmaet Arne Nielsen K/S, Støvring Midtpunkt, som har tegnet størstedelen af byggeriet.



## Skoleledere ved Støvring Friskole

Signe Berthelsen .....	1898-1899
Maren Andersen .....	1899-1900
Peder Buus .....	1900-1901
Sørine Pedersen .....	1901-1922
Katrine Eriksen .....	1922-1936
Nanna Pedersen .....	1936-1947
Else Marie Lund .....	1947-1966
John og Gerda Karlsson .....	1966-1975
Knud og Vibeke Jørgensen .....	1976-1979
Kaj og Marie Hansen .....	1979-1982
Hans Ulrik Petersen .....	1982-1997
Jens Møgellose .....	1997-

## Formænd så langt tilbage listen kendes

Johannes Ovesen .....	??
Chr. Poulsen .....	??
Jens Wittrup .....	??-1976
Verner Steen .....	1976-1978
Bent Thomsen .....	1978-1981
Hans Gamborg .....	1981-1983
Ole Buus Larsen .....	1983-1986
René Aubertin .....	1986-1989
Lisbeth Jensen .....	1989-1992
Mogens Strange .....	1992
Alice Hansen .....	1992-1996
Martin Christensen .....	1996-

## Litteratur og kilder

Anna-Maria Hagens: Hovedfagsspeciale i faget historie ved Århus Universitet, »En egn i bevægelse«.

Axel Rene Aubertin: »Støvring Friskole 90 år«.

Bevarede eksemplarer af friskolens forhandlingsprotokoller.

Bevarede elevprotokoller.

Vaccinationsprotokoller.

Aalborg Stiftstidende, Aalborg Amtstidende, SØNDAGS BT.

Samtaler med:

Jens Møgelmoose, Dan Ersted Møller, ikke navngivne elever af ældste nulevende generation, Bent Thomsen, Axel Rene Aubertin, Hans Gamborg, Else Lund gift Jepsen, Annette Enevoldsen, Alice Hansen, Martin Christensen og lærerkollegiet.